

TË SIGUROJMË TË DREJTAT E FËMIJËVE

” Një udhëzues
për profesionistët
që punojnë në
kujdesin alternativ

www.coe.int/children

Të ndërtojmë një Europë
me dhe për fëmijët

SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

TË SIGUROJMË TË DREJTAT E FËMIJËVE

” Një udhëzues
për profesionistët
që punojnë në
kujdesin alternativ

www.coe.int/children

Të ndërtojmë një Europë
me dhe për fëmijët

Botim francez

Défendre les droits de l'enfant

Programi i Këshillit të Europës
“Të ndërtojmë një Europë me
dhe për fëmijët” u hartua për të siguruar dhe
për të promovuar të drejtat humane
të fëmijëve nga të gjitha
format e dhunës.

www.coe.int/children

Design i kopertinës dhe faqosje:
Departamenti i Produksionit të
Dokumentave dhe Publikimeve (SPDP),
Këshilli i Europës
Fotografi: Shutterstock

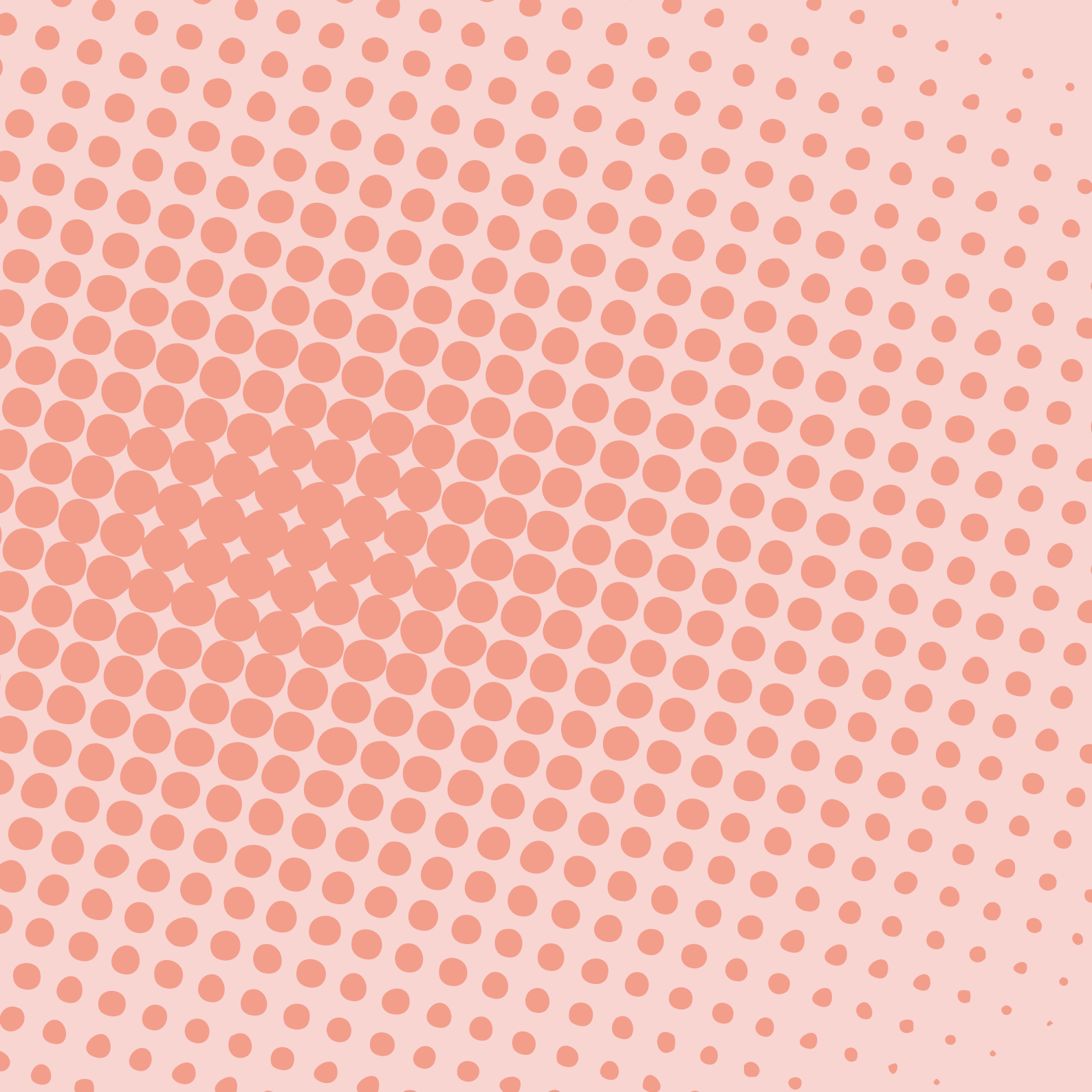
© Këshilli i Europës
Dhjetor 2013

Këshilli i Europës
F-67075 Strasburg Cedex

Përmbajtje

PARATHËNIE	5
HYRJE	7
KAPITULLI 1 TË DREJTAT E FËMIJËVE, TË DREJTAT E NJERIUT	13
KAPITULLI 2 PARIME UDHËZUESE PËR PUNËN TUAJ	19
KAPITULLI 3 NGA SHTËPIA NË KUJDES	25
KAPITULLI 4 FAZA E MARRJES SË KUJDESIT	39
KAPITULLI 5 LARGIMI NGA KUJDESI	53
SHTOJCA 1 FJALOR I TERMAVE	59
SHTOJCA 2 MËSONI MË SHUMË DHE PËRFSHIHUNI	65
SHTOJCA 3 LINK-E TË DOBISHME	67

Parathënie

Të sigurojmë të drejtat e fëmijëve është një botim i shkruar në bashkëpunim me SOS Fshatrat e Fëmijëve Ndërkombëtarë dhe Këshillin e Europës. Ndërtuar mbi suksesin e bashkëpunimit të fundit i cili rezultoi në publikimin e broshurës, **Njihni të drejtat tuaja!** Këshilli i Europës dhe SOS Fshatrat e Fëmijëve Ndërkombëtarë u angazhuan në një projekt tjetër ambicioz, zhvillimin e një udhëzuesi për informimin e profesionistëve të kujdesit social të të drejtave të fëmijëve në kujdesin alternativ dhe, në këtë mënyrë, promovimin në praktikën e tyre të një përjasjeje bazuar në të drejtat e fëmijëve.

■ U ndërmorën tre konsultime shtetesh, në Shqipëri, Kroaci dhe Estoni, me qëllimin specifik për të dëgjuar eksperiencat e vërteta dhe mendimet e punonjësve socialë, të të rinjve me eksperiencë kujdesi, punonjësve të kujdesit, edukatorëve dhe menaxherëve të kujdesit social, menaxherëve të OJQ-ve, akademikëve dhe përfaqësuesve të UNICEF-it, Ministrive të Punëve Sociale dhe Avokatëve të Popullit për fëmijët, në lidhje me sfidat e përditshme të profesionistëve të kujdesit social dhe asistencës që ata kanë nevojë.

■ Në tërësi, në zhvillimin fillestar të broshurës u përfshinë 80 persona nga grupe interesi, plus 25 kontribues të përfshirë në rishikimin e tij. Në total, plotësimi i këtij udhëzuesi i detyrohet një numri shumë të madh kontribuesish individual dhe organizatash.

KONTRIBUESIT

■ Falenderime të veçanta shkojnë për autorin Ellie Keen dhe grupin e projektit: Ronan Mangán, Stephanie Burel, Julia Kovalenko Djagileva, Leonard Guni, Kresimir Makvic, Alma Guma dhe Kelig Puyet. Konsulentët e të rinjve: Gazmend Lame dhe Zeljka Matiae dhe profesorët Mike Stein dhe June Thorburn. Nga Shqipëria: Enkelejda Lopari nga Terre des Hommes, Gazmend Zita nga Inspektoriati Shtetëror i Punës; Alket Jupi, Avokati Popullit dhe Floriana Hima nga UNICEF. Nga Estonia: Ministria e Punëve Sociale, Departamenti i Mirëqënies Sociale, Zyra e Kancelarit për Drejtësi, Departamenti i të Drejtave të Fëmijëve, Universiteti Tallinn, Instituti i Punës Sociale, specialisti i mbrojtjes së fëmijës nga Qyteti i Tallinn-it, Departamenti i Mirëqënies Sociale dhe i Kujdesit Shëndetësor, Departamenti i Mirëqënies, specialisti i mbrojtjes së fëmijës nga Vëndet Laane, SOS Keila Lider i Facilitetit Rinor, OJQ-të EATL, ELNHU dhe Oma Pere, SEB Heategevusfond, dhe Unioni Estonian për Mirëqënien e Fëmijës. Nga Rrjeti European Social: Catherine Holland, Menaxheri i Inovacionit të Kujdesit Social; Graham Orwen, Drejtor i Shërbimeve të Fëmijëve, Botkyrka Sweden dhe Sandra Hagemeyer, Shërbimet e Fëmijëve Cologne, Gjermani; Sandra Verhauwert, Qendrat Lokale Publike për Mirëqënien Sociale, Belgjikë; Alexis Jay, Këshilltar për Punën Sociale për Qeverinë Skoceze; dhe Alfonso Lara Montenegro, Zyra e Politikave të Larta dhe Kërkimeve, Rrjeti European Social (ESN). Nga SOS Fshatrat e Fëmijëve Ndërkombëtarë: Raluca Verweijen-Slamnescu, Magdalena Krenn, Alan Kikuchi White, Sylvie Delcroix, Barbara Sailer, Claudia Grast, Wolfram Schneider- Arnoldi, Jan Folda, Beata Kulig dhe Jasna Sofovic, si edhe profesionistë të tjerë të kujdesit social, fëmijë dhe të rinj të cilët patën një kontribut të madh në këtë udhëzues nëpërmjet përfshirjes së tyre.

■ **Të sigurojmë të drejtat e fëmijëve** nuk është thjesht një udhëzues tjetër për t'u lexuar nga punonjësit socialë dhe ata të kujdesit, përkundrazi është një udhëzues dhe një mjet i cili ofron përjasje praktike për përmirësimin e praktikës së tyre. Ai synon t'u paraqesë profesionistëve të kujdesit dhe atyre të punës sociale, që duke përdorur në punën e tyre të përditshme një përjasje të bazuar në të drejtat e fëmijëve, jo vetëm përforcon eksperiencën e kujdesit për fëmijën, por gjithashtu edhe praktikën e punës së tyre profesionale. Ai synon të theksojë se të drejtat e fëmijëve që jetojnë në kujdesin alternativ nevojiten të jenë në qendër të procesit të kujdesit dhe se mbi të gjitha, të drejtat dhe mirëqënia e tyre duhet të jenë të sigurta dhe të trajtohen si të shenjta.

Hyrje

“Të respektoresh dhe të dëgjohesh krijon një atmosferë miqësore ndërmjet nesh dhe punonjësve socialë.”

Të rinj në kujdesin alternativ, Shqipëri

RRETH UDHËZUESIT

Ky udhëzues u drejtohet njerëzve të cilët punojnë me fëmijët dhe të rinjve në vendet e kujdesit alternativ. Ai synon t’ju ndihmojë në kuptimin dhe mbështetjen e të drejtave të fëmijëve me të cilët punoni. Gjithashtu, ai duhet t’ju ndihmojë në punën e rëndësishme që bëni.

”Largimi i një fëmije nga kujdesi i familjes duhet të shihet si një masë e fundit dhe duhet të ndodhë, aty ku është e mundur, e përkohshme dhe të zgjasë sa më pak të jetë e mundur.”

Udhëzimet e OKB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve

— Eksperienca nga një numër sektorësh të ndryshëm dhe një numër shtetesh të ndryshëm ka treguar se adoptimi i një përjasjeje të të drejtave të fëmijëve për kujdesin alternativ të fëmijëve ofron një mjedis më të plotë, më pak stresues dhe më shumë premtues për të gjithë. Ai njihet gjithashtu si përjasje “e drejtë”: fëmijët dhe të rinjtë kanë të drejta si edhe të rriturit. Ata kanë të drejtë të shprehin që të drejtat e tyre të respektohen nga të rriturit që janë në kontakt me ta.

■ Një përfaqesë bazuar në të drejtat e njeriut, në punën me fëmijët në kujdes alternativ është:

- ▶ më e plotë, sepse marrëdhëniet janë ndërtuar mbi besimin dhe respektin reciprok. Kjo është më shpërblyese si për ju ashtu edhe për fëmijët dhe të rinjtë me të cilët ju punoni.
- ▶ më pak stresuese sepse problemet janë më lehtësisht të identifikueshme dhe vendimet "merren" nga ata të cilët kanë nevojë për kujdesje, që do të thotë se ka më shumë mundësi të aderohen.
- ▶ më shumë premtuese sepse është më shumë mbështetëse për fëmijët dhe të rinjtë; ajo i familjarizon ata me disa nga sfidat që do të ndeshin më vonë në jetë dhe u jep atyre strategji të cilat mund t'i përdorin në përmbushjen e këtyre sfidave.

” Falenderoj mësuesin tim për çdo gjë – mësuesi më i mirë që mund të kisha. Faleminderit për besimin që tregove tek unë.”

Një i ri në kujdesin alernativ, Kroaci

■ Ky udhëzues shoqëron **Njihni të drejtat tuaja!**, një broshurë e cila informon fëmijët dhe të rinjtë mbi të drejtat e tyre dhe u tregon atyre se çfarë nënkuptojnë ato në praktikë. Ju këshillojmë që të shihni të dy tekstet dhe t'ua prezantoni broshurën fëmijëve dhe të rinjve me të cilët punoni. Ajo do t'ju tregojë atyre se ju jeni seriozë, dhe do të ndihmojë në zhvillimin e besimit tek të dyja palët.

SFIDAT QË JU NDESHNI...

— Puna që ju bëni ka një vlerë të jashtëzakonshme dhe një rëndësi të madhe, si për fëmijët ashtu edhe për shoqërinë në tërësi. Por shpesh shoqëria dështon në njohjen e sfidave që ju përballeni, përgjegjësinë që keni mbi shpatulla dhe natyrën stresuese të punës suaj.

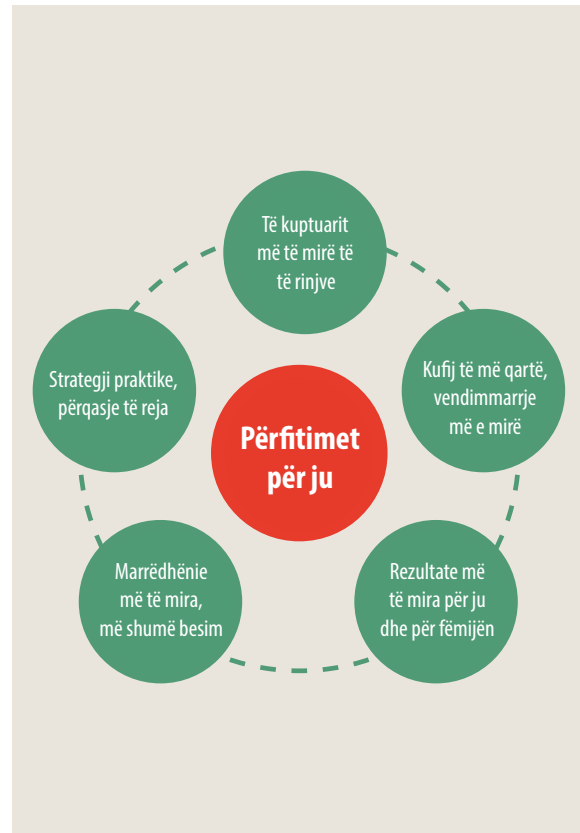
- ▶ Ju shpesh duhet të merreni me sjelljet sfiduese nga njerëzit në kujdesin tuaj.
- ▶ Ju shpesh përballeni me vendime të vështira ku nevojat ose të drejtat individuale konfliktohen.
- ▶ Ju duhet të pajtoheni me një sërë rregullash, politikash dhe ligjesh.

— Dhe mbi të gjitha këto, mund të jetë e vështirë të balanconi detyrat tuaja administrative me nevojat e punës së drejtëpërdrejtë me fëmijët që keni në kujdesin tuaj dhe mbështetja profesionale që ju kërkoni, shpesh mungon.

PSE DUHET TA LEXONI KËTË UDHËZUES

— Të drejtat e fëmijëve nuk krijojnë më shumë punë: ato ofrojnë një mënyrë të ndryshme të të parit të punës që ju bëni.

— Përmbajtja e këtij udhëzuesi duhet t'ju pajisë me një perspektivë alternative në punën që ju bëni, dhe disa sugjerime praktike në përdorimin e punës suaj të përditshme. Ato nuk do të shtojnë listën e detyrave tuaja ose sfidat e vështira të cilat në mënyrë të paevitueshme shoqërojnë pjesën më të madhe të praktikës së përditshme.

” Ne marrim rezultate të mira kur punojmë së bashku!
Ne shohim rezultatet e punës sonë!”
Udhëzimet e OKB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve

SI TA PËRDORNI KËTË UDHËZUES

” Është roli i shtetit, nëpërmjet autoriteteve kompetente, të sigurojë mbikqyrjen e sigurisë, mirëqënies dhe zhvillimit të çdo fëmije të vendosur në kujdesin alternativ.”

Udhëzimet e OKB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve

■ Në mënyrë ideale, ky udhëzues duhet të shihet – dhe të lexohet – si një e tërë. Ai përshkruan një përqa-sje të përgjithshme për punën me fëmijët dhe të rinjtë në kujdesin alternativ, dhe ju do të fitoni një kuptim më të mirë nëse keni një vizion të plotë.

■ Megjithatë, ju mund të vendosni gjithashtu t’i lexoni seksionet në veçanti, në varësi të kohës. Kjo është e mundur gjithashtu, pasi çdo kapitull mund të kuptohet edhe pa kuptuar plotësisht seksionin në vijim. Në veçanti, tre kapitujt e fundit në këtë udhëzues adresojnë tre faza të rëndësishme të procesit të kujdesit. Të gjithë mund të lexohen si kapituj më vete, duke përdorur çdo term të nënvizuar për t’ju referuar pjesëve të tjera të udhëzuesit.

- Kapitulli 1 ofron një sfond informacioni të rëndësishëm mbi të drejtat e fëmijëve: ai parashtron disa nga idetë qendrore dhe disa nga parimet kyçe. Duke kuptuar këto parime, do të jetë më e lehtë për të aplikuar udhëzimet praktike në kapitujt 3, 4 dhe 5.
- Kapitulli 2 shihet më në detaje katër “parimet udhëzuese” përtej të drejtave të fëmijëve: është praktik nga natyra, dhe ofron një numër detyrash dhe ilustrimesh të thjeshta në lidhje me se çfarë nënkuptojnë këto parime për punën tuaj. Lista e fundit në faqen 24 do t’ju ndihmojë në çdo fazë të procesit të kujdesit.

Parimet Udhëzuese të UNCRC-së

Pjesëmarrja

Mosdiskriminimi

Jeta, mbijetesa, zhvillimi

Interesat më të larta të një fëmije

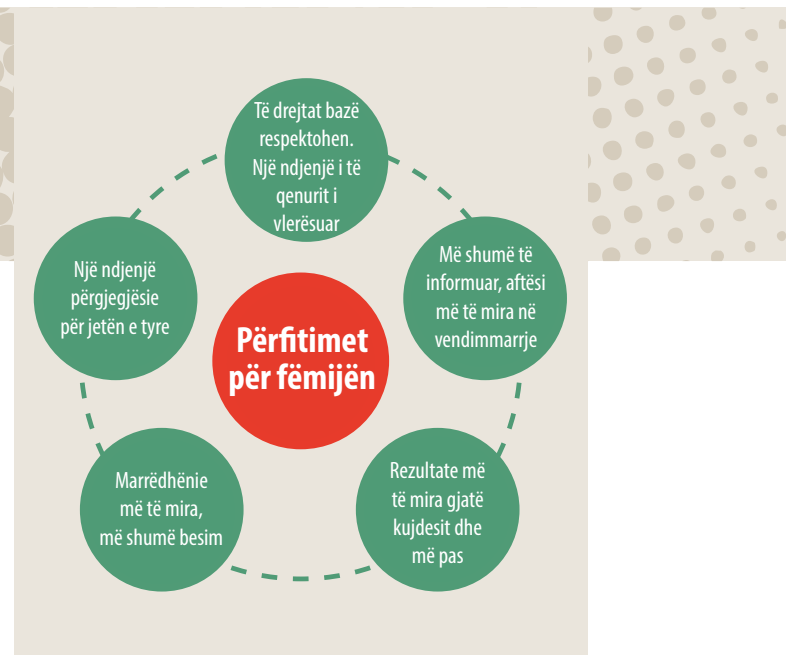
RËNDËSIA E FAMILJES SË ORIGINËS

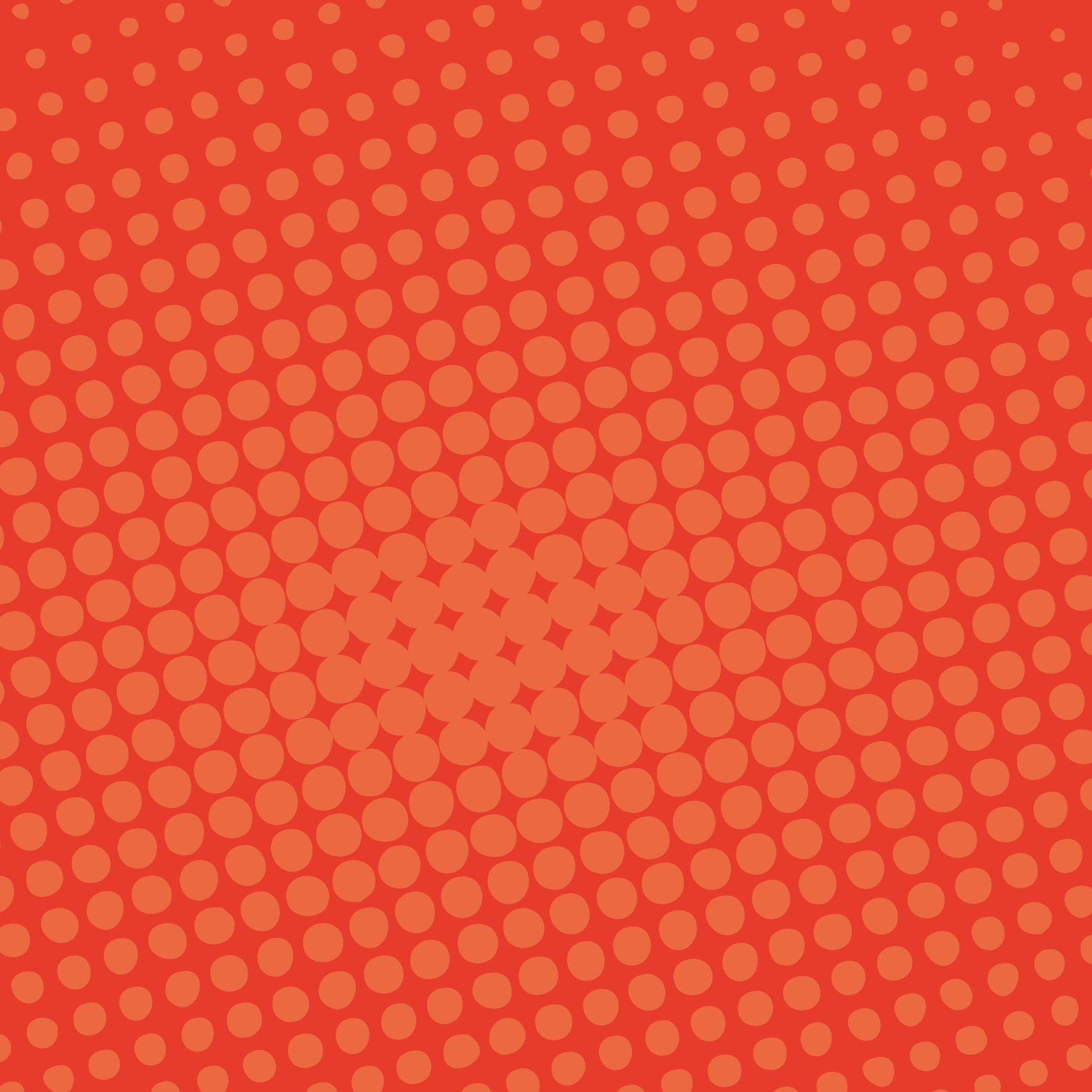
■ Ju lutemi, vini re se ky udhëzues nis në momentin e marrjes së vendimit të vendosjes të një fëmije në kujdes dhe përfundon kur fëmija bëhet gati të largohet. Ky udhëzues nuk i drejtohet punës parandaluese përpara se fëmija të vendoset në kujdes, edhe pse parimet e theksuara në kapitullin 2 kanë lidhje në këtë fazë. Duke i dhënë rëndësi mbajtjes së një fëmije brenda familjes, sa më shumë të jetë e mundur, kërkimi për alternativa në këtë stad fillestar mund të jetë i lodhshëm: të gjitha opsionet e tjera duhet të merren në konsideratë dhe të konsultohen të gjithë aktorët. Kjo duhet të përfshijë familjen e fëmijës, çdo profesionist përkatës dhe sigurisht, fëmijën.

— Ky udhëzues do t'ju ndihmojë gjithashtu të realizoni dhe të përmbushni çdo detyrë të profesionit tuaj! Respektimi i të drejtave të fëmijëve do t'ju japë fëmijëve një eksperiencë më të mirë gjatë kujdesit, dhe do t'i instruktojë ata për një jetë më të pavarur në botën jashtë.

— Roli i familjes së origjinës gjatë procesit ka një rëndësi të madhe. Për sa kohë që nuk rrezikon mbrojtjen e fëmijës ose pengon zhvillimin e tyre, kontakti i vazhdueshëm me familjen, duhet të mbahet dhe ata duhet të konsultohen në çdo moment që merren vendime të rëndësishme.

— Mos harroni që pjesa më e madhe e fëmijëve në kujdesin alternativ nuk janë jetimë, dhe shumica e tyre duan përfshirjen e prindërve të tyre, të të afërmeve të tjerë, kujdestarëve si edhe vëllezërve dhe motrave. Kujdesi ndaj një fëmije nënkupton gjithashtu mbështetjetjen e familjes së origjinës së fëmijës.

Kapitulli 1

Të drejtat e fëmijëve, të drejtat e njeriut

TË DREJTAT TONA

Ky kapitull paraqet disa nga idetë dhe parimet kyçe në thelb të të drejtave të fëmijëve. Ai duhet t'ju ndihmojë të shihni se si dhe ku duhet të tregohet më shumë vëmendje për t'u siguruar që ata respektohen në punën tuaj.

■ Mos harroni se edhe ju keni gjithashtu të drejta! Puna që ju bëni ka një rëndësie të madhe dhe një kontribut të vlefshëm në mbrojtjen e disa prej pjesëtarëve më të rrezikuar të shoqërisë. Duke bërë këtë punë, duhet të mbrohen gjithashtu edhe të drejtat tuaja.

■ Ju keni marrë këtu një rol të rëndësishëm dhe të përgjegjshëm me qëllim mbështetjen, mbrojtjen dhe asistencën e atyre që kanë nevoja në veçanti – kryesisht si rezultat i moshës së tyre dhe vulnerabilitetit. Ju do të ndihmoheni në këtë punë nëse ju mund të identifikoni më mirë këto nevoja të veçanta, dhe nëse ju keni strategji për ta.

■ Të drejtat e fëmijëve ofrojnë një listë të dobishme të çështjeve që duhet të kujdesini, zonat ku fëmijët kanë më shumë nevojë për mbështetje ose mbrojtje. Të drejtat e fëmijëve ofrojnë gjithashtu një fokus të ndryshëm për punën tuaj, dhe në këtë mënyrë ju mund të ofroni mbështetjen e kërkuar pa i imponuar vetes pengesa shtesë. Përkundrazi, në të vërtetë, ju duhet të kuptoni se disa nga sfidat që jeni duke përballuar aktualisht do të transformohen dhe, shpërblimi do të jetë i madh!

” Ne mund të bëjmë më të mirën në mbrojtjen e dinjitetit të fëmijëve – ne jemi të gjithë njerëz të barabartë të cilët duhet të trajtohen me respekt.”
Punonjës social, Kroaci

” Nuk ka besim më të shenjtë se ai që bota ka tek fëmijët. Nuk ka detyrë më të rëndësishme se sa siguria se të drejtat e tyre respektohen, se mirëqënia e tyre mbrohet, se jetët e tyre nuk rrezikohen nga frika dhe se mund të rriten në paqe.”

Kofi Annan, Sekretar i Përgjithshëm i OKB

Të drejtat e njeriut garantohen nga shteti.
Ato ofrojnë mbrojtje për këto.

Të drejtat e fëmijëve ofrojnë mbrojtje të veçantë
për këdo nën moshën 18 vjeç.

Mbrojtja e të drejtave të fëmijëve është përgjegjësia
e shtetit dhe e atyre të cilët kanë përgjegjësi për fëmijën
(përfshirë edhe punonjësit e kujdesit).

” Fëmija, për arsye të papjekurisë së tij fizike dhe mendore, ka nevojë për mbrojtje dhe kujdes të veçantë, përfshirë mbrojtjen e duhur ligjore, përpara dhe pas lindjes.”

Deklarata e OKB për të Drejtat e Fëmijëve

PYETJE QË BËHEN MË SHPESH

CILAT JANË TË DREJTAT E FËMIJËVE?

— Të Drejtat e Fëmijëve i përkasin kujtdo që është nën moshën 18 vjeç. Ato mbrojnë të drejtat e fëmijëve dhe të të rinjve: ata duhet të trajtohen dhe të respektohen si qenie humane, me akses të plotë në të drejtat e njeriut, sikundër të gjitha qëniet humane i posedojnë. Por të drejtat e fëmijëve njohin gjithashtu vulnerabilitetin e tyre, që vjen nga moshja e tyre e re dhe papjekuria, kërkesë së cilës duhet t'i japim vëmendje të veçantë dhe nevojat e tyre kanë nevojë për mbrojtje dhe kujdes të veçantë.

— Të drejtat e fëmijëve përfshijnë të drejtën e të rinjve që ata të trajtohen me dinjitet dhe respekt, të drejtën për të mos u diskriminuar, të përmbushjes së nevojave bazë – si ushqimi, siguria, kujdesi shëndetësor, edukimi – dhe të drejtën për të luajtur një rol aktiv në shoqëri. Këto të drejta janë paraqitur në Konventën e Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijëve (në vazhdim, si UNCRC), e cila është pranuar nga çdo shtet në Europë dhe thuajse çdo shtet në botë.

PSE FËMIJËT KANË TË DREJTA “TË VEÇANTA”?

— Fëmijët nuk kanë të drejta të veçanta! Ata kanë të njëjtat të drejta njerëzore si çdo qenie humane – përfshirë edhe ju. Por fëmijët, si disa grupe të tjera, njihen si grupe në nevojë dhe duan vëmendje të veçantë për shkak të moshës së tyre dhe vulnerabilitetit. Ata janë një grup që ndeshin shpesh vështirësi në aksesin e plotë të të drejtave të tyre.

”Fëmijët nuk janë njerëz të vegjël me të drejta të vogla, me ndjenja të vogla dhe dinjitet të vogël njerëzor. Ata janë qenie njerëzore vulnerable të cilët kërkojnë më shumë, jo më pak mbrojtje se të rriturit.”

Maud de Boer-Buquicchio, Ish-Zëvendës Sekretar i Përgjithshëm, Këshilli i Europës (2002-2012)

ÇFARË NDODH ME FËMIJËT NË KUJDESIN ALTERNATIV?

■ Nëse fëmijët në përgjithësi kanë nevojë për mbrojtje dhe mbështetje të veçantë, atëherë fëmijët që janë larguar nga familja e tyre, kanë nevojë akoma më shumë. Ka shumë fakte për të treguar se sfidat e veçanta të shoqëruara me heqjen nga një mjedis familjar, shpeshherë për qëllimin më të mirë, mund të vazhdojnë të kenë një ndikim tek të rinjtë gjatë gjithë jetës së tyre.

”Të gjitha qëniet njerëzore kanë lindur të lirë dhe të barabartë për të patur dinjitet dhe të drejta”.

Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut

■ Nevojat bazë të fëmijëve duhet të përmbushen. Ata nuk duhet të privohen asnjëherë nga ushqimi, uji, kujdesi shëndetësor, arsimimi, etj.

CILAT JANË TË DREJTAT E NJERIUT?

■ Të drejtat e njeriut janë të drejtat që i posedon kushdo në botë, thjesht sepse është qenie njerëzore. Ju keni gjithashtu të drejta njerëzore dhe është e rëndësishme që të drejtat tuaja të mos abuzohen.

■ Të drejtat e njeriut nuk sigurojnë një standart ideal jetese por mund të vendosin standarte bazë minimale për politikat e qeverisjes dhe praktikat, si në kushtet se çfarë nuk duhet të bëjnë – si lejimi që njerëzit të trajtohen në një mënyrë çnjerëzore dhe degraduese – dhe në kushtet e masave pozitive që duhet të merren, si ofrimi i arsimimit ose sigurimi i kujdesit bazë shëndetësor për të gjithë fëmijët.

ÇFARË MUND TË THUHET PËR PËRGJEGJËSITË?

■ Të drejtat e njeriut dhe të drejtat e fëmijëve vendosin disa standarte bazë minimale për të cilat qeveria dhe përfaqësuesit e saj kanë përgjegjësi. Këto standarte minimale duhet të përmbushen, pavarësisht sjelljes së çdo njeriu.

■ Për shembull:

- ▶ Asnjë njeri nuk duhet të jetë pa ushqim ose ujë për shkak se është sjellë keq.
- ▶ Asnjë njeri nuk duhet të qëllohet ose të ngacmohet - edhe nëse u ka bërë të tjerëve të njëjtën gjë.

■ Të drejtat e njeriut dhe të drejtat e fëmijëve nuk duhet çenohen asnjëherë. Ato mbrojnë nevojat tona bazë si qenie njerëzore. Por ndonjëherë, të drejtat mund të kenë nevojë të kufizohen – ndoshta me qëllimin për të mbrojtur të tjerët, ose për të mbrojtur shoqërinë në tërësi; ndonjëherë me qëllimin për të mbrojtur individin nga vetja.

■ Për shembull:

- ▶ Liria e një fëmije mund të kufizohet vetëm nëse fëmija konsiderohet në rrezik duke i lejuar atij lirinë të plotë.
- ▶ Liria e shprehjes së një fëmije mund të kufizohet kur ai ose ajo thotë gjëra të cilat janë të dëmshme për të tjerët.

■ Mos harro që parimi bazë është se të drejtat NUK duhet të kufizohen përveç se kur është e domosdoshme!

SI MUND TË KOMBINOJMË TË DREJTAT E FËMIJËVE ME LIGJET DHE POLITIKAT KOMBËTARE?

■ Profesionistët e kujdesit shëndetësor dhe social duhet të pajtohen me një numër të lartë udhëzimesh, politikash dhe ligjesh kombëtare. Meqë qeveria juaj ka nënshkruar UNCRC, nuk duhet të ekzistojë asnjë konflikt ndërmjet këtyre politikave e ligjeve dhe të drejtave të fëmijëve. Të drejtat e fëmijëve mund të shihen më shumë si “parime” të cilat ofrojnë një kuadër për sjelljen dhe të ndikojnë në mënyrën që ju përmbushni detyrimet tuaja.

■ Parimet trajtohen në kapitullin 2 të këtij udhëzuesi.

■ Disa nga të drejtat e njeriut mund të kufizohen ose të limitohen me qëllimin e mbrojtjes së të drejtave të të tjerëve ose të nevojave të shoqërisë.

■ Përdorimi i të drejtave të fëmijëve për të udhëhequr sjelljen tuaj nënkupton të shikoni politikat dhe ligjet kombëtare nëpërmjet lenteve të të drejtave të fëmijëve.

KONVENTA MBI TË DREJTAT E FËMIJËVE

■ Dokumenti ndërkombëtar më i rëndësishëm që nënvizon të drejtat e fëmijëve është KDF-ja. Këto të drejta zbatohen gjithashtu për të gjithë fëmijët, përfshirë ata në kujdesin alternativ. Më poshtë, mund të gjeni një përmbledhje të shkurtër.

ÇFARË TË DREJTASH KANË FËMIJËT?

Të drejtat e mbijetesës

Këto mbulojnë nevojat më bazë të jetesës. Ato përfshijnë të drejtën e jetës, të ushqimit, të kujdesit shëndetësor me standarte të përshatshme jetese dhe të drejtën për strehim.

Të drejtat e zhvillimit

Këto përfshijnë të drejtat kryesore për zhvillimin e shëndetshëm të fëmijës – si të drejtën e arsimit, të lojës, aksesit në informacion, të drejtën e lirisë dhe të drejtën e pjesëmarrjes në aktivitete kulturore.

Të drejtat e mbrojtjes

Këto të drejta sigurojnë se fëmija do të jetë i mbrojtur nga praktikat e pasigurta, abuzimi, shfrytëzimi, dhuna, lufta ose çdogjë tjetër që i vë ata në rrezik.

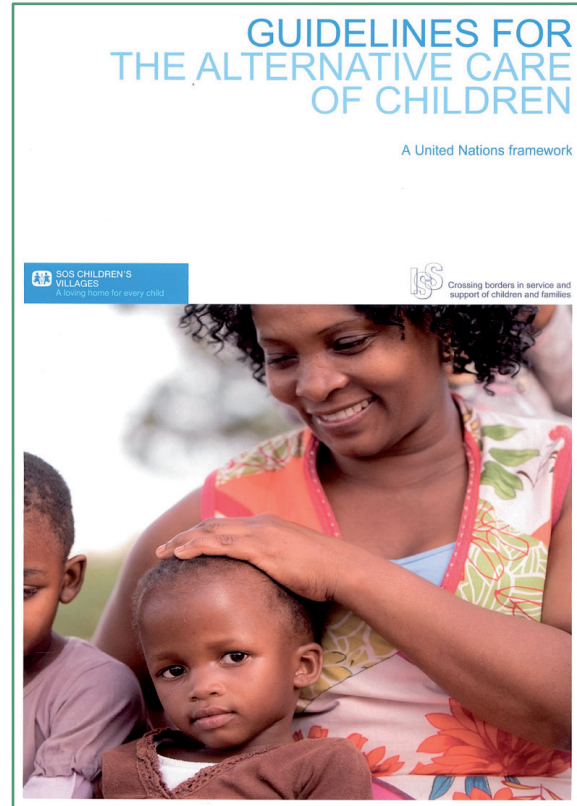
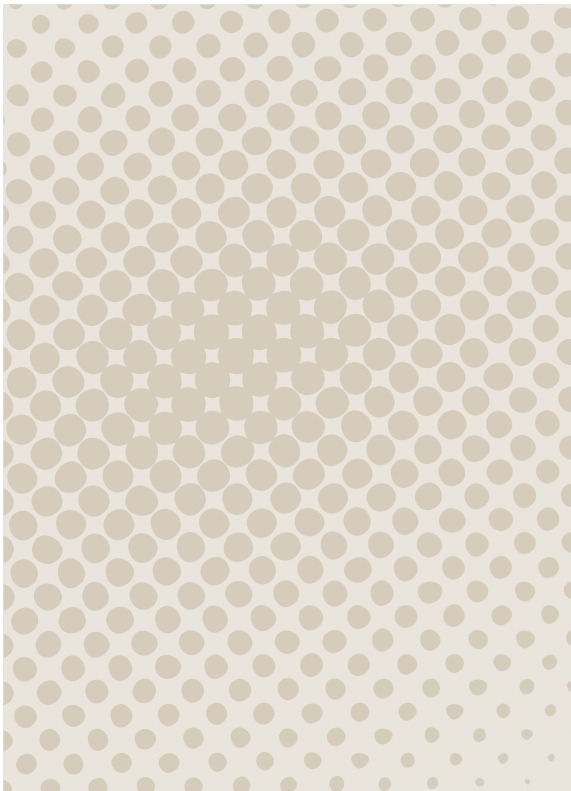
Të drejtat e pjesëmarrjes

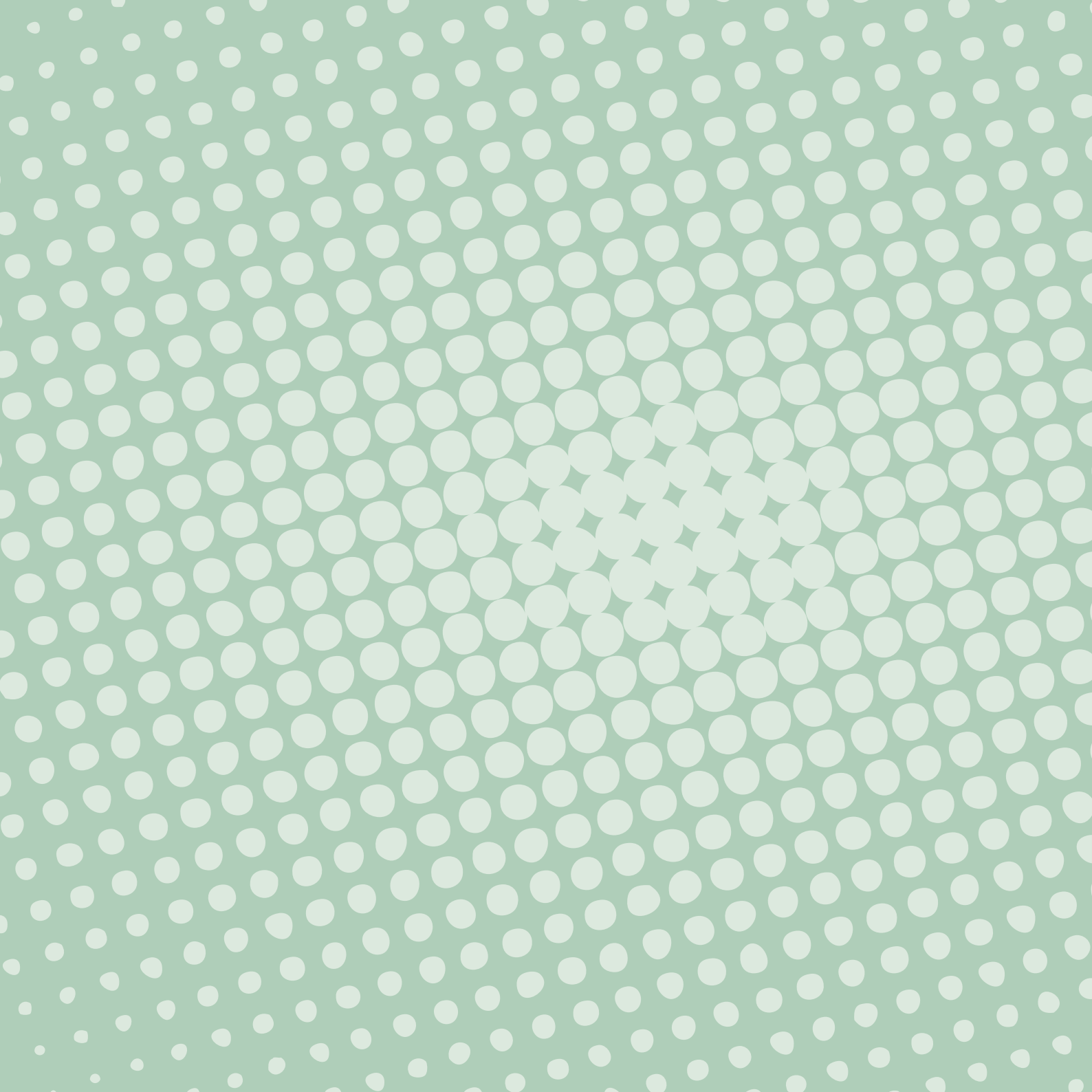
Këto të drejta sigurojnë se fëmijët kanë një zë në vendimmarrje që ndikon tek ata dhe në komunitetet e tyre. Këndvështrimet e tyre duhet të degjohen dhe të merren në konsideratë, dhe ata duhet të jenë të aftë të bashkohen me të tjerët dhe t'i shprehin lirshëm mendimet e tyre.

Dokumenta të tjerë ndërkombëtarë

■ Kombet e Bashkuara dhe Këshilli i Europës në veçanti, dhe një numër organizatash jo-qeveritare, kanë njohur nevojën e hartimit të standarteve të veçanta për jetesën e fëmijëve në kujdesin alternativ, ose aty ku është marrë në konsideratë kujdesi. Këto standarte njohin nevojat më specifike që këta të rinj të mbrohen dhe të mbështeten.

■ Informacion shtesë dhe link-e për standartet mund të gjenden në Aneksat përkatëse. Burime të vlefshme janë të disponueshme për rritjen e ndërgjegjësimit mbi të drejtat e fëmijëve në përgjithësi si edhe materiale fushatash, që u dedikohen në veçanti çështjeve të rëndësishme si ndalimi i dhunës seksuale kundër fëmijëve dhe ndalimi i keqtrajtimit trupor kundër fëmijëve në të gjitha fushat.

Kapitulli 2

Parimet udhëzuese për punën tuaj

Katër parimet udhëzuese që ekzistojnë në çdo nen të UNCRC ofrojnë një mënyrë të thjeshtë për integrimin e të drejtave të fëmijëve në punën tuaj. Përdorni listën në faqen 24 ku vendimet ose veprimet që bëni respektojnë të drejtat e fëmijëve dhe të të rinjve me të cilët jeni duke punuar.

— Më poshtë, përcaktohen katër parimet.

PARIMI 1: Pjesëmarrja

Pjesëmarrja është çelësi për të kuptuar të drejtat e fëmijëve. Ai duhet të udhëheqë mënyrën për t'u siguruar se çdo e drejtë mbrohet dhe respektohet. Kjo ide është hartuar qartësisht në pjesën e parë të Nenit 12 të UNCRC-së.

KONVENTA MBI TË DREJTAT E FËMIJËVE

— **Neni 12.1.** Palët shtetërore duhet t'i sigurojnë fëmijës, i cili është i aftë të formojë konceptet e tij, të drejtën për t'i shprehur lirshëm këto pikëpamje në të gjitha mënyrat që do fëmija. Pikëpamjet e fëmijës jepen në përputhje me moshën dhe pjekurinë e fëmijës.

” Çdo e drejtë që shprehet në Konventën “Mbi të Drejtat e Fëmijës” është e qënësishme për dinjitetin njerëzor dhe zhvillimin harmonik të çdo fëmije.”

UNICEF

— Pjesëmarrja e fëmijës në vendime që ndikojnë tek ata është një parim udhëzues i KDF-së. Fëmijët janë njerëz me të drejta të plota dhe gjithmonë duhet të konsultohen dhe të dëgjohen – dhe pikëpamjet e tyre duhet të merren në konsideratë.

PJESËMARRJA E VËRTETË

■ Është e lehtë që fëmijët të përfshihen simbolikisht: ne marrim mendimin e tyre dhe pastaj e injorojmë atë! Pjesëmarrja e vërtetë është pak më shumë e komplikuar. Ajo varet nga të dyja palët – të rriturit dhe fëmijët – që besojnë tek njëri-tjetri dhe që besojnë në proces.

■ E gjithë kjo mund të marrë kohë dhe durim. Nga ana e fëmijës, ai ka nevojë të ndjejë se ju jeni i interesuar për mendimin e tij dhe se ju doni të gjeni një zgjidhje që bazohet tek ai. Nga ana juaj, duhet të ekzistojë besimi se mendimet e fëmijëve kanë vërtetë rëndësi, një besim të cilin mund të sjellë rezultate më të mira për të gjithë. Komunikimi ndërmjet jush dhe fëmijës nevojitet të jetë efektiv, i ndershëm dhe konstruktiv. Ndërtimi i një marrëdhënieje besimi është i rëndësishëm. Mos u dekurajoni nëse ndeshni vështirësi! Sa më shumë të përfshihen dhe të besoni tek fëmijët dhe të rinjtë në kujdesin tuaj, aq më shumë do të shpërbleheni!

Informoni

Fëmijëve dhe të rinjve duhet t'ju jepet i gjithë informacioni që të marrin pjesë në vendim. Ju nevojitet të siguroheni se informacioni është i arritshëm për të gjithë fëmijët: gjuha nuk duhet të jetë shumë e komplikuar dhe ju duhet të merrni në konsideratë nevoja të ndryshme (si të jetë lehtësisht i lexueshëm ose me një formë gjuhësore tjetër.)

Diskutoni

Fëmijëve nevojitet t'ju jepet koha dhe hapësira për të menduar dhe për të diskutuar rreth çështjeve. Për të rinjtë, ose për ata që janë më pak të aftë për të marrë pjesë dhe për të diskutuar, mund të nevojitet të ofroni lehtësira.

Dëgjoni

Ju – dhe ata – nevojitet të jeni të aftë të dëgjoni! Ata duhet të ndihmohen të dëgjojnë njëri-tjetrin, dhe ju duhet të siguroheni se keni dëgjuar çdo ide që ata duan ta përfshijnë në proces.

Merrni në konsideratë

Nëse një i rritur është duke marrë vendimin përfundimtar, ju nevojitet të siguroheni se idetë dhe preferencat e të rinjve janë marrë në konsideratë. Fakti se idetë vijnë nga të rinjtë është i rëndësishëm dhe shpeshherë ka peshë më të madhe, edhe nëse ju nuk jeni dakort me mendimin e tyre.

Reagoni

Kjo gjë është veçanërisht e rëndësishme kur vendimi përfundimtar është marrë nga të rriturit. Të rinjtë nevojitet të informohen se si janë marrë në konsideratë idetë dhe dëshirat e tyre, dhe nëse ato nuk janë pranuar, pse ka ndodhur kjo gjë.

MOS HARRONI!

- ▶ Fëmijët kanë të drejtën të shprehin mendimin e tyre për çdo çështje që u përket.
- ▶ Fëmijët kanë të drejtën, të formojnë një mendim dhe ta shprehin atë në një mënyrë të caktuar.
- ▶ Ekzistenca e të drejtës nënkupton se të rriturit kanë një detyrë për të dëgjuar fëmijët dhe të rinjtë, mendimet e tyre ne duhet t'i marrim në konsideratë.
- ▶ Por jo domosdoshmërisht duhet të bëni ekzaktësisht atë që fëmijët dëshirojnë. Kjo mund të varet nga mosha dhe pjekuria e fëmijës dhe nga natyra e vendimit. Por, ju do të keni nevojë t'i shpjegoni fëmijës se pse keni vendosur të mos ndiqni arsyetimin e tij ose saj në çdo rast të veçantë.

■ Fëmijët mund të kenë nevojë të fuqizohen, dhe në këtë mënyrë ata ndjejnë se mund të shprehin mendimin e tyre. Ata duhet të kuptojnë se mendimi i tyre vlerësohet, cilido qoftë.

” Nëse do isha dëgjuar dhe të mos më kishin thënë që nuk mund të shkoja në një kurs futbollit, do të kisha qënë më shumë respektues dhe mirënjohës.”

I ri në kujdesin alternativ, Shqipëri

” Nuk jam konsultuar asnjëherë dhe nuk kam thënë asnjë fjalë, gjë e cila rezultoi në braktisjen e shkollës, kur në fakt dëshiroja të rrija.”

I ri në kujdesin alternativ, Kroaci

” Nuk kisha askënd me të cilin mund të diskutoja dhe të shkëmbeja emocionet, ndjenjat dhe frikërat, ose që të reagoje për vendimet me të cilat nuk isha dakort.”

I ri në kujdesin alternativ, Kroaci

■ Mendoni se si do të ndjeheshit në njërin prej këtyre rasteve. Çfarë efekti mund të kishte në mënyrën si i keni parë të rriturit rreth jush?

PARIMI 2: SFIDIMI I DISKRIMINIMIT

■ Parimi i mosdiskriminimit – ose i barazisë – ka dy aspekte të rëndësishme. Të dyja janë të rëndësishme për sigurinë se fëmijët janë, kudo që është e mundur, të aftë të kenë të njëjta të drejta, mundësi dhe privilegje.

- ▶ Karakteristikat jo të përshtatshme nuk duhet të jenë asnjëherë një arsye për ta trajtuar një fëmijë ndryshe. Për shembull, gjinia, orientimi seksual ose identiteti etnik i një fëmije nuk duhet të rezultojë në një trajtim të ndryshëm – vetëm nëse një nga këto karakteristika lidhet me një vendim të veçantë. Një vajzë nuk duhet të përjashtohet nga puna e metalit vetëm sepse është një vajzë; një fëmijë me paaftësi të mësuarit nuk duhet të përjashtohet nga aktivitetet sportive. Asnjë nga këto “diferenca” nuk lidhet me këto aktivitete të veçanta.
- ▶ Ndonjëherë, nevojat ose aftësitë e një fëmije mund të kërkojnë trajtim të ndryshëm me qëllimin që ai ose ajo të mund të përfitojë nga të njëjtat mundësi si fëmijët e tjerë. Në raste të tilla, mosdiskriminimi nënkupton se këto ndryshime duhet të merren në konsideratë, shpesh duke mbështetur fëmijën në një mënyrë të ndryshme. Fëmijët me paaftësi mund të kenë nevojë për asistencë fizike, ose asistencë për të lexuarin ose të kuptuarin; fëmijët refugjatë ose emigrantë mund të kenë nevojë për ndihmë me gjuhën, fëmijët me besime fetare të ndryshme, me orientim seksual ose besime kulturore mund të kenë nevojë për masa të veçanta mbrojtjeje për të mbështetur aksesin e tyre për të drejtat bazë e minimale.

■ Në përgjithësi, kur rrethanat dhe kushtet e një fëmije janë të njëjta, trajtimi duhet të jetë i njëjtë; dhe kur rrethanat janë të ndryshme, kështu duhet të jetë edhe trajtimi. Shmangi të gjykuarit se çfarë mund të bëjë ose mund të mos bëjë një fëmijë për shkak të karakteristikave që ju mendojnë se ka, dhe përdorni një përjasjeje rast pas rasti për të parandaluar izolimin e çdo fëmije, si pasojë e rrethanave të tij të veçanta. Izolimi i bazuar në diskriminim dhe stigmë do t'i ndalojë ata nga aksesin e të drejtave të tyre pranë fëmijëve të tjerë.

PARIMI 3: E DREJTA E JETËS, E MBIJETESËS, E ZHVILLIMIT

■ Fëmijët kanë të drejtën e jetës dhe të drejtën e zhvillimit të tyre në aspektin fizik dhe mendor. Ata duhet të mbrohen nga kërcënimet dhe rreziqet e jashtme, për shembull, abuzimi, deprivimi i ashpër dhe sëmundjet. Ata duhet të pajisen me çfarëdo qoftë e nevojshme për zhvillimin e shëndetshëm dhe mirëqenien e tyre në tërësi.

■ Asnjë fëmijë nuk duhet të privohet asnjëherë nga një shërbim që fëmijët e tjerë marrin për shkak të disa karakteristikave që nuk janë të përshtatshme me atë vendim.

” Një fëmijë pati sjellje të keqe. Ai u la pa ushqim për një ditë; e drejta e tij për ushqim nuk u respektua.”
I ri në kujdesin alternativ, Shqipëri

PARIMI 4: INTERESAT MË TË MIRA TË FËMIJËS

■ Në të gjitha vendimet që prekin fëmijët, interesat më të mira të fëmijës duhet të vihen mbi gjithçka. Ju nevojiteni të bëni çfarëdo që është më e mira për mbrojtjen e fëmijës, zhvillimin dhe mirëqënien e tij.

■ Sigurisht, këndvështrimet e fëmijës se çfarë është “më e mira” janë gjithashtu shumë të rëndësishme.

- ▶ Ata që kujdesen për mirëqënien e fëmijës mund të kenë nevojë për ndihmë – nga fëmija – për të kuptuar se pse një zgjidhje e propozuar nuk është ajo çka dëshiron fëmija.
- ▶ Profesionistët e kujdesit social mund të kenë nevojë të provojnë metoda të tjera të shpjegimit ose të komunikimit me fëmijën me qëllimin për të arritur një zgjidhje të përbashkët.
- ▶ Nëse fëmija shfaqet se ka mungesë kapaciteti për të kuptuar interesat e tij ose saj më të mira, mund të jetë e nevojshme që t’i refuzoni këto interesa – veçanërisht, nëse siguria është një shqetësim i vërtetë.
- ▶ Të paktën, fëmija ka nevojë të ndjejë se është dëgjuar dhe pikëpamjet e tij ose saj janë marrë seriozisht.

” Në të gjitha veprimet që lidhen me fëmijët (...) interesat më të mira të fëmijës duhet të kenë konsideratë primare.”

UNCRC, Neni 3

MOS HARRONI!

■ Ju nuk mund të vlerësoni interesat më të mira të fëmijës pa marrë në konsideratë pikëpamjet e tyre.

■ Ju nuk mund të ndani të njëjtat pikëpamje: argumentoni rastin tuaj. Sigurohuni që ata kuptojnë faktin se të vepruarit ndryshe mund të jetë i nevojshëm.

PARIMET UDHËZUESE: NJË LISTË E VENDIMEVE DHE VEPRIMEVE

Parimi 1: Pjesëmarrja	
A e keni kuptuar se çfarë do fëmija dhe a keni marrë në konsideratë pikëpamjet dhe dëshirat e tij?	Duhet bërë!
Parimi 2: Mosdiskriminimi	
A keni bërë ndonjë supozim mbi fëmijën bazuar në faktorë jo të përshtatshëm të fëmijës si gjinia, besimi fetar apo origjina etnike, etj?	Nuk duhet bërë!
A keni marrë parasysh nevojat e veçanta që rezultojnë nga gjinia, besimi fetar, origjina etnike e fëmijës, etj?	Duhet bërë!
Parimi 3: Mbrojtja e jetës, mbijetesës, zhvillimit të fëmijës	
Veprimet tuaja mund të rrezikojnë jetën e fëmijës, mbijetesën apo zhvillimin e tij?	Nuk duhet bërë!
Nëse dështoni të veproni, a rrezikohet jeta e fëmijës, mbijetesa apo zhvillimi i tij?	Nuk duhet bërë!
Parimi 4: Interesat më të mira të fëmijës	
A është vendimi përfundimtar në interesat më të mira të fëmijës?	Duhet bërë!
Nëse fëmija nuk është dakort, a jeni përpjekur t'i shpjegoni pse ky veprim është i nevojshëm?	Duhet bërë!

MOS HARRONI...

Të drejtat e fëmijëve nuk u japin fëmijëve gjithçka që duan.

Të drejtat e fëmijëve mendohet të sigurojnë se përmbushen standartet minimale për fëmijët dhe të rinjtë.

Të drejtat e fëmijëve nuk nënkuptojnë se të drejtat e të rriturve – ose të drejtat e fëmijëve të tjerë – nuk kanë rëndësi!

Shteti dhe ata që kujdesen për fëmijët janë përgjegjës për sigurimin se të drejtat e fëmijëve respektohen gjithmonë.

Çfarëdo që të ketë bërë një fëmijë, ai gëzon të drejtën që standartet bazë e minimale të respektohen.

Kapitulli 3

Nga shtëpia në kujdes

KATËR PROCESET PËR HYRJEN NË KUJDES

■ Fëmija do të ketë katër procese sfiduese për të kaluar para se të hyjë në kujdes:

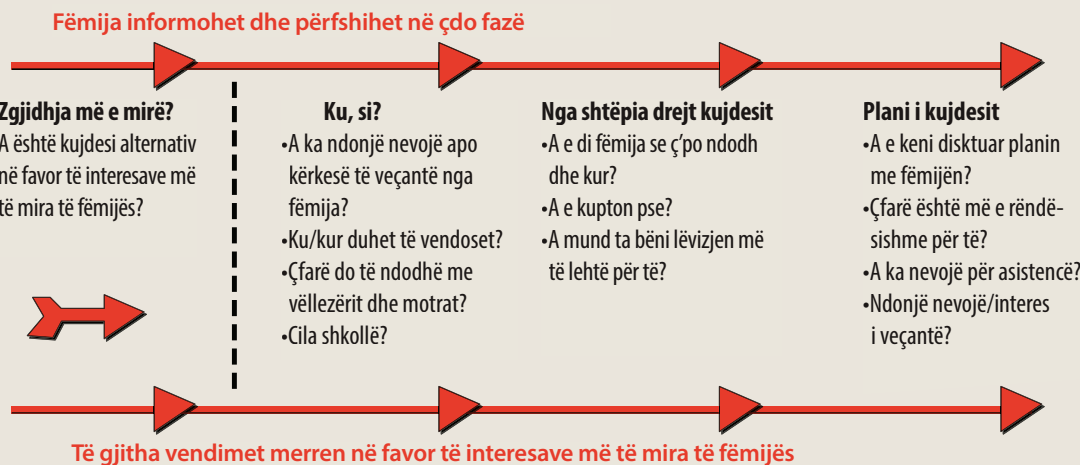
- ▶ Procesin e marrjes së vendimit: marrja e fëmijës në kujdesin alternativ.
- ▶ Procesin e përzgjedhjes: identifikimi i mjedisit të përshtatshme të kujdesit.
- ▶ Tranzicionin “mendor” (emocional/psikologjik): përshtatja e lëvizjes nga familja e origjinës në kujdesin alternativ.
- ▶ Procesin e planifikimit: zhvillimi i një plani të individualizuar kujdesi.

■ Gjëja më e rëndësishme është të siguroheni se fëmija është në dijeni të faktit se çdo të ndodhë në çdo fazë, dhe ka një mundësi të vërtetë të mendojë se ç’do të ndodhë në vijim.

■ Të paktën, ju duhet të kontrolloni se pyetja në diagramën tjetër është diskutuar me fëmijën. Mënyra se si mund ta bëni këtë, do të varet nga mosha dhe nga pjekuria e fëmijës.

” Fëmijët kanë të drejtën të vendosen diku vetëm nëse përmbushen nevojat e domosdoshme në bazë të një vlerësimi shumëdisiplinor, dhe ky vend të mbikqyret në mënyrë periodike; në vlerësime të tilla, duhet të shihen alternativat dhe këndvështrimi i fëmijës të merret në konsideratë.”

Rekomandimi i Këshilli i Europës Rec (2005) i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve në institucionet rezidenciale

NJË KOHË PASIGURIE

■ Koha gjatë së cilës bëhet lëvizja e fëmijës për në kujdesin alternativ është një kohë e mbushur me pikëpyetje, shqetësime dhe dyshime për fëmijën. Vendimet e vështira të cilat duhet të merren në këtë stad, do të jenë ato që do të kenë një ndikim të jashtëzakonshëm në zhvillimin e mëtejshëm të fëmijës.

■ Ky seksion hedh vështrimin në aftësitë e rëndësishme dhe metodat që ju mund të përdorni për t'u siguruar se të drejtat e fëmijës respektohen nëpërmjet këtij procesi, dhe në vijim.

■ Gjithashtu, ju do të konstatooni se përdorimi i këtyre metodave dhe aftësive do t'ju ndihmojë, sepse njerëzit janë më të lumtur me vendimet për të cilat janë përfshirë në vendimmarrje. Kjo do të çonte në më pak probleme kur fëmija ose i riu do të hyjë në kujdes.

■ Ju duhet të siguroheni të:

- ▶ Përfshini fëmijën dhe anëtarë të tjerë të familjes në këtë proces.
Kjo nënkupton t'ju jepni atyre informacionin e duhur në një gjuhë të kuptueshme, dhe t'i lejoni ata të diskutojnë mbi këtë.
- ▶ Dëgjoni pyetjet dhe shqetësimet e tyre, dhe të siguroheni se ata ndjehen të aftë t'i shprehin plotësisht këto.
- ▶ Merrni parasysh edhe zgjedhjet si dhe nevojat e tyre në marrjen e vendimeve finale.
- ▶ Mbani të informuar ata se çfarë është duke ndodhur, dhe pse gjërat po ndodhin në këtë mënyrë.

MOS HARRONI!

■ Bëjuni të ditur se çfarë do të bëni dhe sa shpesh do të jeni në kontakt me ta. Mos bëni asnjëherë premtime të cilat nuk mund t'i mbani!

STADI 1: VENDIMI PËR TË MARRË FËMIJËN NË KUJDES

” Palët shtetërore duhet të sigurohen se një fëmijë nuk do të ndahet nga prindërit e tij kundër dëshirës së tij, përveç rastit kur autoritetet kompetente, subjekt i mbikqyrjes juridike, e vendosin këtë gjë [...] dhe një ndarje e tillë është e nevojshme për interesat më të mirë të fëmijës.”

UNCRC, Neni 9

■ Marrja e një fëmije në kujdesin alternativ është një vendim i cili nuk duhet marrë lehtë. Nëse ekzistojnë mënyra të tjera të mbështetjes së fëmijës në mjedisin e tij familjar, kjo duhet të ndiqet gjithmonë, për sa kohë që fëmija e dëshiron këtë gjë, dhe përmbushen interesat e tij më të mira.

” Vendimi duhet të bazohet në vlerësim strikt, planifikim dhe rishikim, nëpërmjet strukturave dhe mekanizmave të vendosura, dhe të realizohet bazuar në rastin konkret nga profesionistë të kualifikuar në një skuadër shumëdisiplinore, aty ku është e mundur.”

Udhëzimet e KB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve – Udhëzimi 56

” Vendosja e një fëmije në kujdes duhet të ketë si objektiv primar interesat më të mira të fëmijës dhe integrimin e tij të suksesshëm social ose ri-integrimin sa më të shpejtë të jetë e mundur; vendosja duhet të garantojë përmbushje të plotë të të drejtave fundamentale të fëmijës.”

Rekomandimi i Këshilli i Europës Rec (2005) i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve në institucionet rezidenciale.

■ Mos pretendoni se i dini përgjigjet pa eksploruar mendimin e të tjerëve! Heqja e një fëmije nga ambienti familjar është një vendim shumë serioz.

- ▶ Nëse kujdesi alternativ është i domosdoshëm, bëni ç'të jetë e mundur që t'i shpjegoni fëmijës se pse është marrë vendimi.
- ▶ Sigurojeni fëmijën se ndarja do të jetë sa më e vogël të jetë e mundur.
- ▶ Bëni ç'të jetë e mundur që të siguroni mirëqënien dhe sigurinë e fëmijës.

STADI 2: NJË MJEDISI PËRSHTATSHËM KUJDESI

■ Nëse vendimi se kujdesi alternativ është vërtet në interesin më të mirë të fëmijës dhe e vetmja mënyrë e sigurimit të mirëqënies dhe zhvillimit, do të keni nevojë të eksploroni mundësitë më të mira për vendosjen e fëmijës dhe të vëllezërve apo motrave të tij. Gjithashtu, duhet të përfshihen edhe persona të tjerë të interesuar: është e rëndësishme të siguroheni se mjedisi i ri i kujdesit është i duhuri për fëmijën, dhe opsioni më i mirë i mundshëm për përmbushjen e nevojave kryesore të fëmijës.

■ Fëmija dhe anëtarët e tjerë të familjes duhet të mbahen të informuar rreth procesit dhe opsioneve të tjera të disponueshme. Duhet të merren në konsideratë këndvështrimet dhe preferencat e tyre.

” Vlerësimi duhet të realizohet në mënyrë të shpejtë dhe me kujdes. Duhet të merret në konsideratë siguria e menjëhershme dhe mirëqënia e fëmijës, si edhe kujdesi dhe zhvillimi i tij/saj afatgjatë, duhet të mbulojë karakteristikat personale të zhvillimit të fëmijës, historikun etnik, kulturor, gjuhësor dhe fetar, mjedisin familjar dhe social, historikun mjekësor dhe çdo nevojë të veçantë.”

Udhëzimet e KB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve – Udhëzimi 57

■ Jepini fëmijës një kopje të modelit në faqen 18 **Njihni të drejtat tuaja!** Në këtë mënyrë, ai mund të mendojë se çfarë është e rëndësishme për të.

■ Informoni, diskutoni, dëgjoni, merrni në konsideratë, reagoni.

■ Lista në faqen 31 do t'ju ndihmojë të siguroheni se keni gjetur atë që është e rëndësishme për fëmijën.

■ Përdorni listën si një udhëzues, jo si garanci për sukses.

” Kur na dërguan në komunitetin rinor, nuk e morën në konsideratë mendimin tonë se në cilin vend do të na dërgonin. Ata nuk menduan se motrat dhe vëllezërit duhet të rrinë së bashku.”
I ri në kujdesin alternativ, Kroaci

TË FLASËSH ME FËMIJËT DHE TË RINJTË

■ Përfshirja dhe pjesëmarrja e fëmijës në përzgjedhjen e mjedisit të kujdesit është thelbësore. Ata do kenë nevojë të ndjehen rehat me vendimin përfundimtar, dhe shqetësimet apo dëshirat e tyre më të rëndësishme të jenë marrë në konsideratë. Të paktën nevojitet që fëmijët të kuptojnë arsyet pas çdo vendimi të marrë për ta.

■ Përfshirja e fëmijëve në proces nënkupton të flisni me ta; dhe të flisni mirë nënkupton të dëgjoni mirë.

- ▶ Është e lehtë të flisni me fëmijët dhe besojmë se i kemi dëgjuar këndvështrimet e tyre, por komunikimi kërkon më shumë përpjekje. Na nevojitet të njohim fëmijën dhe të fitojmë besimin e tij.
- ▶ Shpeshherë, kjo nënkupton të flisni rreth gjërave që fëmija dëshiron të flasë dhe mbi të gjitha – edhe pse mund të mos duket se është gjëja më e rëndësishme për procesin. Ndonjëherë, mund të nënkuptojë ndryshimin e gjuhës, ndarjen e eksperiencave ose emocioneve, të një mendimi apo të një kujtimi me fëmijën.

■ Pjesëmarrja e vërtetë e fëmijëve dhe e të rinjve kërkon komunikim të sinqertë.

■ Komunikimi nënkupton se:

- ▶ Fëmija duhet të kuptojë se çfarë po përpigjeni të thoni, ose çfarë po përpigjeni të pyesni.
- ▶ Fëmija është gati t'i përgjigjet pyetjeve tuaja me ndershmëri – dhe të ketë besim tek ju me përgjigjet e dhëna.
- ▶ Ju duhet të jeni të gatshëm t'i dëgjoni këto përgjigje dhe t'i merrni seriozisht.
- ▶ Fëmija duhet të besojë se vërtet doni të dini se çfarë ai ose ajo mendon.

■ Mos harroni se gjatë planifikimit për një mjedis të përshtatshëm kujdesi për një fëmijë, profesionistët duhen gjithmonë të përpigjen të sigurojnë një vend të qëndrueshëm. Ndryshimet e shpeshta i vëndeve të kujdesit janë të dëmshme për zhvillimin dhe aftësinë e fëmijës në formimin e lidhjeve të gjata dhe domethënëse me ofruesit e kujdesit.

” Duhet të sigurohet qëndrueshmëria për fëmijën, pa vonesa të kota gjatë ri-integrimit të tij në familjen bazë apo të zgjeruar ose, nëse kjo nuk është e mundur, në një ambient familjar alternativ të stabilizuar ose ... në kujdesin e duhur dhe të qëndrueshëm rezidencial.”

Udhëzimet e KB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve – Udhëzimi 59

Shikoni në deklaratat e mëposhtme.
A është ky lloj “komunikimi” familjar?

Ka mënyra për ju që të ndryshoni komunikimin, dhe në këtë mënyrë fëmija e di se ju kujdeseni dhe se përgjigjet kanë rëndësi për ju. Është e rëndësishme

t'i tregoni fëmijës se ju tregoni kujdes se ç'mendojnë ata, dhe se ju doni t'i ndihmoni.

■ Bëni pyetje në një mënyrë tjetër! Gjeni se kur një komunikim tjetër është më i përshtatshëm, përdorni fjalë të ndryshme, vizatime dhe histori. Nëse fëmija nuk do të përgjigjet, merrni kohë të fitoni besimin e tyre, flisni rreth vetes suaj, tregojuni atyre se si reagoni kur gjërat nuk shkojnë mirë.

LISTA: GJETJA E MJEDISIT MË TË MIRË PËR FËMIJËN

Pyesni fëmijën:

- Nëse ai ka ndonjë dëshirë të apo nevojë të veçantë.
- Çfarë e shqetëson atë më shumë rreth lëvizjes?
- Është e rëndësishme që ai të qëndrojë në të njëjtën lagje ose të frekuentojë të njëjtën shkollë?
- Nëse ka vëllezër apo motra, a do të akomodohen së bashku? Çfarë duan ata?
- Çfarë duan anëtarët e tjerë të familjes – dhe si mund të ndihmojë ata?

Pyesni veten:

- Me kë tjetër keni folur?
- A jeni i sigurt se fëmija ju ka kuptuar? Pyesni atë t'ju thotë nëse ju ka kuptuar apo jo.
- A jeni i sigurt se ai ose ajo ju ka thënë se çfarë është e rëndësishme? Thuajini fëmijës se ju do të bëni çdo gjë që mundni të rregulloni dëshirat e tij.
- Çfarë është në interesin e tij/saj më të mirë? A është dakort fëmija me vlerësimin tuaj? A mund të flisni rreth ndonjë keqkuptimi?

STADI 3: LEHTËSIMI I LËVIZJES

” Transferimi i një fëmije në kujdesin alternativ duhet të bëhet me ndjeshmërinë më të madhe dhe në një mënyrë miqësore për fëmijën dhe në veçanti duke përfshirë personel të trajnuar dhe pa uniformë për këtë gjë.”
Udhëzimet e KB për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve – Udhëzimi 79

DISA FJALË TË MENÇURA NGA PUNONJËS SOCIALË NË KROACI

” Ka shumë pak fëmijë të cilët nuk mund të komunikojnë: ata reagojnë mirë kundrejt trajtimit dhe marrëdhënieve të mira. Ata janë të etur të komunikojnë dhe të ndërtojnë një marrëdhënie të bazuar në besim.”

” Edhe pse tashmë e dini vendimin që mund të merrni, është ende e rëndësishme të bëni pyetje që të fitoni besimin. Ju keni nevojë të ndërtoni një qëndrueshmëri emocionale.”

” Nëse duam që fëmijët të jenë në anën tonë, ne duhet të punojmë në këtë mënyrë – të jemi të besueshëm.”

■ Kur është marrë vendimi për lëvizjen e fëmijës, do të jetë një periudhë e vështirë tranzicioni: sigurisht, fëmijët do të kenë shumë pyetje, dyshime dhe shqetësime. Ata mund të mos jenë dakort me vendimin përfundimtar që keni marrë.

- ▶ Do t’ju ndihmojë ju dhe fëmijën nëse keni zhvilluar një marrëdhënie të mirë. Nëse ata ndjejnë se ju jeni të hapur me ta dhe besojnë se mund të kenë besim tek ju, do të ketë më shumë shanse të flasin hapur me ju.
- ▶ Kur të jeni të qartë me veten tuaj, sigurohuni t’i thoni fëmijës saktësisht se çfarë i pret. Nëse gjërat nuk janë vendosur ende, bëjani të ditur fëmijës – dhe jepuni atyre një ide se kur do të merren vendimet.
- ▶ Është shumë e rëndësishme që fëmija të dijë ç’të presë nga ju, në veçanti për sa kohë që kontakti i ardhshëm ekziston.
- ▶ Inkurajoni fëmijën të shprehë çdo dëshirë të fortë ose shqetësim; bëjini të ditur se nuk është kurrë shumë vonë t’i shprehin këto në procesin e vendimmarrjes!
- ▶ Jepini besim fëmijës se do të mbeten në kontakt – edhe nëse supozohet se ata do të lëvizin larg vendndodhjes suaj. Sigurohuni që ata të dinë se si të kontaktojnë me ju, dhe inkurajoni ata të kontaktojnë kur të dëshirojnë.
- ▶ Bëni një listë gjërash që ju keni nevojë të bisedoni, dhe mendoni për historitë e ndryshme që mund t’u thoni ose metodave që mund të përdorni në rastin e komunikimit të vështirë.

TË FITOSH BESIMIN

■ Mund të jetë e vështirë për një fëmijë të jetë i hapur me dikë që ndodhet larg tij dhe e vështirë të zhvillojë besimin që nevojitet për të nisur komunikimin për dëshirat e tij të vërteta, ndjenjat dhe nevojat. Ju mund të nevojiteni të provoni metoda të ndryshme për të parë se cilës i përgjigjet më mirë fëmija.

■ Besimi përfshin gjithashtu ruajtjen e privatësisë së fëmijës. Nëse fëmija ju informon për diçka private të cilën ju mendoni se nevojitet ta ndani me profesionistë të tjerë, atëherë shpjegojini fëmijës dhe sigurojeni atë se do të informohen vetëm ata që është e nevojshme.

” Fëmija ose i riu ka të drejtën e privatësisë, përfshi aksesin tek një person që kanë besim dhe njëent kompetent për këshilla konfidenciale mbi të drejtat e tyre.”

Rekomandimi i Këshilli i Europës Rec (2005) i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve në institucionet rezidenciale.

■ Besimi mund të kërkojë kohë të zhvillohet – por përpjekja ia vlen.

**SI DËSHIRAT/
NEVOJAT MUND
TË KOMUNIKOHEN?**

**NDRYSHONI
MJEDISIN**

VIZATONI NJË PIKTURË

Keni ndonjë
DËSHIRË/NEVOJË
të veçantë?

TREGONI NJË HISTORI

A e dini se kur isha në shkollë, i kisha tmerr mësimet e shkencës. Ato më bënin kaq nervoz sa shpeshherë kisha dhimbje stomaku përpara mësimet. Nuk më pëlqente mësuesi dhe ai nuk më pëlqente mua. Gjithmonë ziheshim me njëri tjetrin.

Ajo që më bëri të ndjehesha më mirë ishte të shkoja në dhomën e muzikës kur mbaronte mësimi dhe të nxirra gjithë inatin! Nuk e di se çfarë do të kisha bërë nëse nuk do ta kisha nxjerrë inatin!

Keni ndonjë gjë që ju ndihmon kur ndjeheni i trishtuar apo i nevrikosur? Nëse ka diçka që do t'ju pëlqente ta provonit po të kishit shansin?

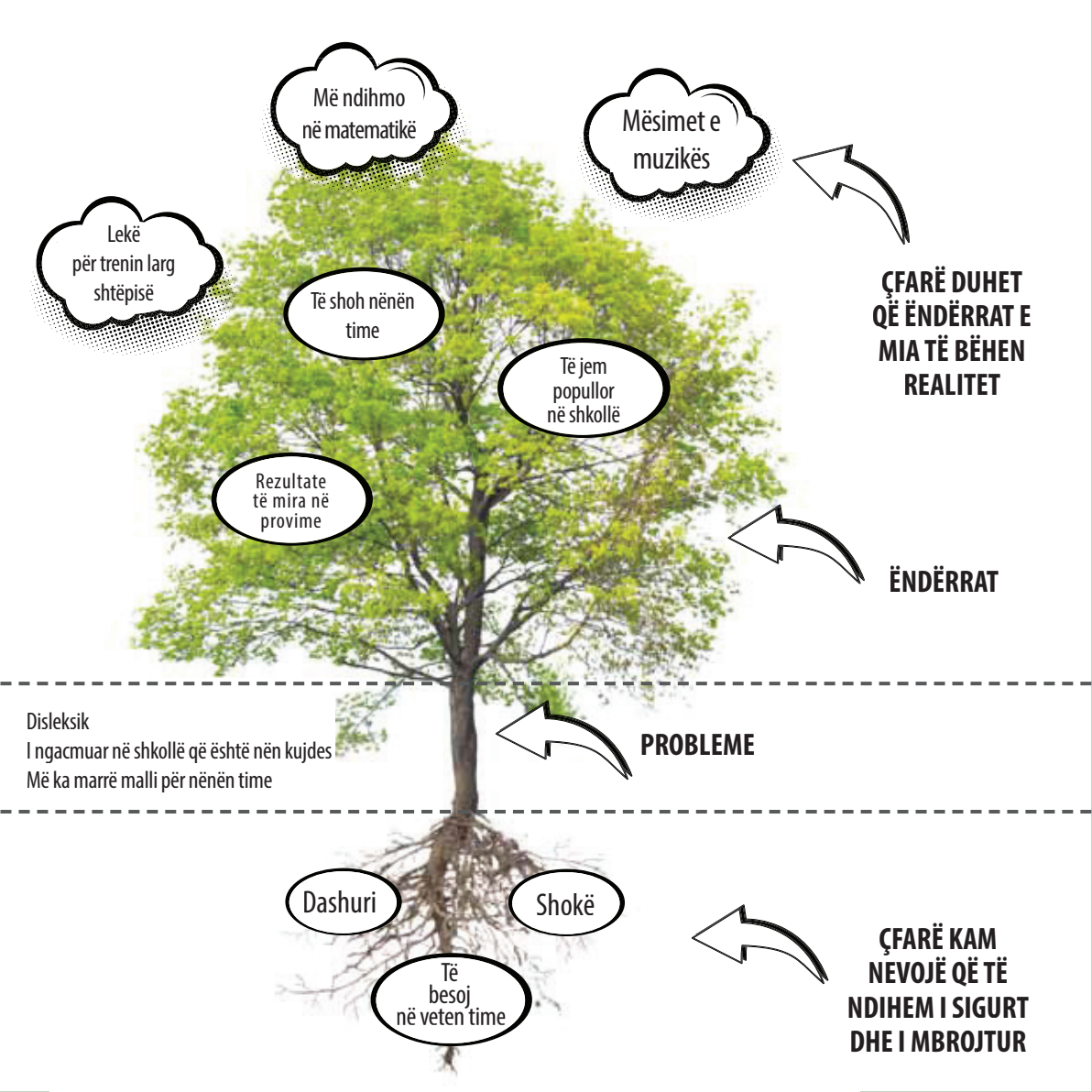
STADI 4: PLANI I KUJDESIT

■ Një plan i mirë kujdesi duhet të jetë një “dokument i gjallë”! Nevojat e fëmijës do të ndryshojnë me kalimin e kohës, dhe plani duhet të ndryshojë në varësi të kësaj. Ju mund të përdorni një diagramë si ajo në faqen tjetër për të eksploruar zonat ku fëmija dëshiron mbështetje, mbrojtje apo asistencë.

■ Përfshirja e profesionistëve të tjerë në hartimin e një plani kujdesi për fëmijët dhe adoptimi i një përqasje shumëdimensionale është gjithashtu i dobishëm, si për fëmijën ashtu edhe për ju! Është shumë e rëndësishme që ju të merrni përsipër “një rishikim të rregullt të planit të kujdesit” – të paktën çdo tre muaj.

” Një plan individual kujdesi duhet të hartohet i bazuar si në kapacitetet dhe aftësitë e fëmijës dhe në respektin për autonominë e tij, po ashtu edhe në kontaktet e vazhdueshme me botën jashtë dhe përgatitjen për jetesën jashtë institucionit në të ardhmen.”

Rekomandimi i Këshilli i Europës Rec (2005) i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve në institucionet rezidenciale

SIGUROHUNI QË PLANI JU AJ I PROCESIT TË PËRFSHIJË:

- Diskutime me fëmijën.
- Diskutime me anëtarët e familjes, mësuesit, të tjerë që e njohin fëmijën.

■ Në fund, pyetini ata nëse janë dakort me strategjinë që ju propozoni, ose nëse duhet shtuar apo ndryshuar ndonjë nevojë.

SIGUROHUNI QË NË PLAN TË PËRFSHINI:

Qëllime sigurie dhe mbrojtjeje

- A ka ndonjë kërcënim apo shkak të veçantë për t'u shqetësuar? Si do të monitorohen dhe adresohen këto?

Qëllimet e zhvillimit

- Pikat e forta dhe aftësitë që do të zhvillohen, dhe si do të arrihet kjo.
- Gjëra të cilat janë të vështira për fëmijën, përfshirë vështirësitë akademike, sociale dhe psikologjike. Si do të adresohen këto?

■ Ku dëshiron fëmija të fokusohet?

Qëllime barazie

- Çdo mbështetje shtesë që fëmija ka nevojë për shkak të gjuhës, shëndetit, paaftësisë ose ndonjë faktori tjetër. Pyeteni fëmijën nëse do ndonjë gjë të veçantë.

■ Mbani një shënim se kur do të rishikohet plani i ardhshëm – vetëm nëse ndryshon ndonjë gjë e rëndësishme.

MOS HARRONI...

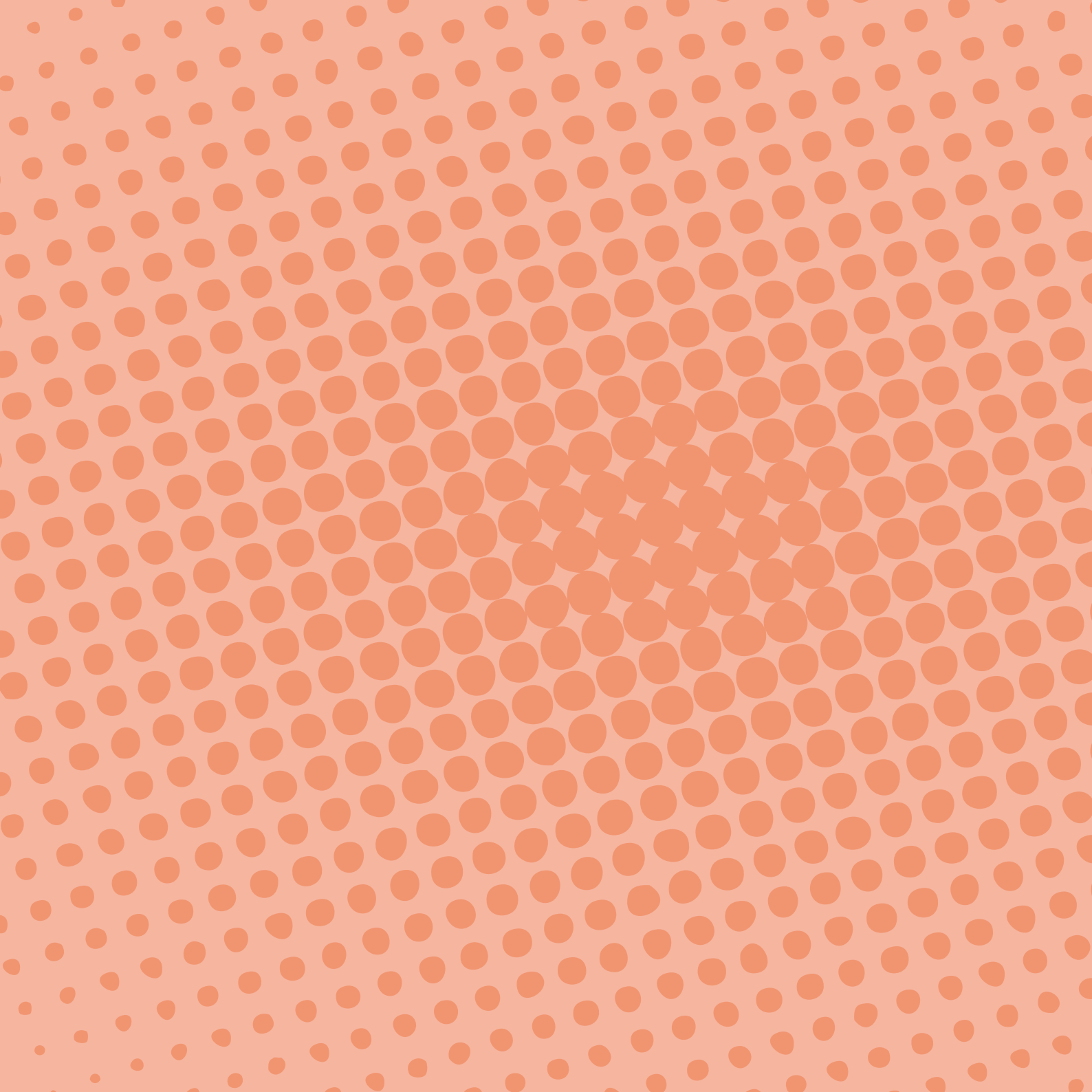
Bëjini pyetjet e duhura për moshën e fëmijës, nivelin e tij të të kuptuarit, nevojat apo aftësitë e tij të veçanta – dhe kështu vazhdoni.

Bëni pyetje, eksploroni, shikoni për arsye. Ajo çka shihni, nuk është gjithmonë e vërteta e plotë.

Bisedojini vendimet me fëmijën dhe familjen e tij!
Kjo do ta bëjë punën tuaj më të lehtë.

Eksploroni metoda të ndryshme të komunikimit: përdorni piktura, histori, lojëra, ose ndryshoni ambientin.

Përpiquni ta vendosni veten tuaj në vendin e fëmijës me të cilin jeni duke folur: shikojini gjërat me perspektivën e tij!

Kapitulli 4

Faza e marrjes së kujdesit

BAZUAR NË TË DREJTAT E FËMIJËVE

ÇFARË ËSHTË NJË PËRQASJE E TË DREJTAVE TË FËMIJËVE?

- Një përjasje e të drejtave të fëmijëve synon në procesin dhe në qëllimin përfundimtar - ajo synon se ku jeni duke shkuar, dhe si do të shkoni atje.
  - Një përjasje e të drejtave të fëmijëve siguron që të gjitha të drejtat e fëmijëve respektohen dhe mbrohen siç duhet.
  - Ajo siguron se zbatohen parimet udhëzuese të KDF-së.

■ Ju mund të gjeni një listë të të drejtave kyçe të fëmijëve në skicën e faqes 18: Çfarë të drejtash kanë fëmijët? Një listë e parimeve udhëzuese mund të gjendet në skicën e faqes 24: Një listë e vendimeve dhe aksioneve.

■ Ky kapitull synon në faktin se çfarë nënkupton në praktikë përjasja e bazuar në të drejtat e fëmijës, për disa zona ku mund të ngrihen pyetje apo të krijohen vështirësi.

- Nëse jeni në dyshime, provoni një test të thjeshtë:
  - Vendoseni veten tuaj në vendin e tyre!
  - Si do t'ju pëlqente të trajtoheshit nëse do të ishit një fëmijë në kujdesin alternativ?
  - Çfarë nënkuptojnë për ju të drejtat e fëmijëve?

■ Kjo është ajo çka mendojnë fëmijët dhe të rinjtë ...

Respekt

“Respektoni fëmijët dhe të rinjtë si njerëz dhe jo si një produkt që duhet ta prodhoni”

Mbrojtje

“Fëmijët kanë një pozicion më të dobët në shoqëri, dhe të drejtat e fëmijëve u ofrojnë atyre më shumë mbrojtje. Por ato u ofrojnë atyre mbrojtje vetëm nëse ata ... kanë dikë që mund t'i mbështesë kur të drejtat e tyre dhunohen”

Barazi

“Të drejtat e fëmijëve janë të drejta të cilat, kur përdoren, u lejojnë fëmijëve të jenë të barabartë gjatë rritjes”

Dëgjim

“Dëgjojni fëmijët dhe të rinjtë dhe vetëm pas kësaj merrni veprime”

” Punonjësi social ka një përgjegjësi për të dëgjuar fëmijën; është detyra e tij të dëgjojë, të respektojë dhe të ndihmojë fëmijën.”

Punonjës social, Kroaci

RESPEKTONI NJË PERSON, JO NJË PRODUKT

Disa njerëz “natyrshëm” gëzojnë respekt – ndoshta sepse ata punojnë shumë, marrin në konsideratë, janë të mirë në sport apo në studime akademike, ose për disa arsye të tjera. Me të tjerët, procesi është më i ngadaltë, sepse pikat e tyre të forta shpeshherë janë të fshehura nën sipërfaqe.

Të gjithë fëmijët dhe të rinjtë kanë nevojë të trajtohen me respekt dhe dinjitet, dhe të gjithë kanë të drejtën të respektohen, sepse kjo është një pjesë thelbësore e të ndjerit i vlerësuar si qenie njerëzore. Pa respekt, fëmijët zhvillojnë një vetëvlerësim të ulët, dhe shpeshherë bëhen agresivë dhe jo komunikuesë. Ata mund të izolojnë veten e tyre me qëllimin për ta mbrojtur atë.

” Pjesa më e mirë e punës sime është ndjenja e arritjes kur kam ndihmuar një fëmijë apo një të ri për të tejkaluar një problem.”

Punonjës social, Kroaci

Cilat janë ndjenjat tuaja – dhe si reagoni – nëse ju besoni se aftësitë tuaja ose personaliteti juaj nuk respektohen nga të tjerët?

Nëse nuk tregojmë respekt...

- ▶ Ne nuk mund të mbrojmë fëmijët nga vetja e tyre apo nga të tjerët.
- ▶ Nuk mund t’i ndihmojmë ata për t’u zhvilluar dhe për të përmbushur potencialin e tyre.
- ▶ Ne nuk mund të presim nga ata të jenë pjesëmarrës në një mënyrë aktive apo të përgjegjshme.
- ▶ Ne nuk mund të presim të respektohem!

Një fëmijë i cili nuk ndjehet i respektuar është një fëmijë i cili ndjehet i vetmuar në botë, i ndryshëm nga të tjerët dhe që nuk e duan. Mundet që fëmija të ketë më shumë vështirësi të merret vesh në krahasim me fëmijët e tjerë dhe ndoshta në këtë mënyrë nuk tregon vlerën e tij ose saj të vërtetë në shoqëri.

Ne nuk kujdesemi për interesat më të mira të fëmijëve nëse nuk besojmë tek ata, t’i inkurajojmë ata kur janë më të fortë, t’i mbështesim dhe t’i lavdërojmë përpjekjet e tyre, të ngritura në përmirësim të vogla, dhe t’u tregojmë atyre se vlerësohen dhe respektohen.

Disa këshilla nga punonjës socialë:

- ” Një fëmijë trevjeçar ishte i vështirë të kontrollohej dhe filloi të godiste fëmijët e tjerë. Ajo nuk ishte e aftë të komunikonte, dhe ne menduam se ky mund të ishte problemi. Ne e ndihmuam atë të artikulonte ndjenjat dhe shumë shpejt ajo nuk qëllonte më.”
- ” Nëse fëmijët nuk mund të shprehin veten e tyre duke përdorur fjalët, unë përdor vizatimet për t'i ndihmuar ata të flasin rreth ndjenjave.”
- ” Është e rëndësishme të vlerësojmë fëmijët dhe të rinjtë, të krijojmë besimin e tyre. Unë u përpoqa të nënvizoja se në çfarë janë të mirë dhe pastaj të merresha me problemet. Lavdërimi është i rëndësishëm. Shumë kritika nuk janë efektive. ”
- ” Një vajzë kishte tentuar të vriste veten. I kërkova asaj të shkruante se çfarë e kishte bërë të qante kurdo që kishte ndodhur kjo, kështu ajo filloi të shkruante një ditë. Ajo ia dha punonjësit social për ta lexuar, sepse kishte besim tek ai. Asaj i pëlqente të shkruante një ditë dhe shkroi rreth emocioneve të saj, edhe pse e kishte të vështirë të kujtonte disa gjëra kur ishte më e vogël.”

ÇFARË NËNKUPTON KJO PËR PUNËN TUAJ

Mos harroni që fëmijët me të cilët jeni duke punuar mund të kenë një vetëvlerësim shumë të ulët. **Kushtojuni kohë t'u tregoni atyre** se vlerësohen dhe **respektohen në vendin e tyre të kujdesit**.

Komunikoni dhe ndërtoni marrëdhënie me fëmijët. Mënyra më e mirë të gjeni pikat e forta të një fëmije dhe ta ndihmoni atë të lulëzojë është të keni besim tek ai.

Shikoni poshtë sipërfaqes. Përpiquni të shihni se pse fëmija mund të jetë sjellë në një mënyrë të veçantë, ku janë interesat e tij, çfarë është më e mira për të.

Lavdëroni përmirësimet e vogla. Tregojini fëmijës se mund ta shihni përpjekjen që ka bërë dhe forcën që duhet për të nisur një sjellje të re.

Mos kërkoni shumë herën e pare. Krijoni besimin e tij duke rënë dakort me fëmijën për detyra të arritshme, të cilat të dy i dini se mund të përmbushen.

Nëse fëmija 'dështon' ose ndjehet i dështuar, **gjeneroni diçka pozitive në përpjekjet e tij.** Eksploroni së bashku arsyet se pse nuk e arriti këtë gjë ashtu siç donte – dhe vendosni një target më të ulët për të rregullar besimin e tij.

Mos harroni se duhet të respektoni gjithmonë fëmijën. Fëmijët po gjejnë rrugën e tyre në një botë të vështirë – dhe fëmijët me të cilët punoni do të kenë pasur një eksperiencë më të vështirë me të tjerët. Ata janë thuajse të sigurt për të qenë të pasigurt dhe e kanë të vështirë t'u besojnë të rriturve. **Besoni tek ata, dhe mos "neglizhoni" asnjë.**

BARAZIA

■ Ideja e të drejtave të njeriut e barazisë nuk nënkupton se kushdo është i njëjti. As dy fëmijë nuk janë të njëjtë me njëri-tjetrin; as dy të rritur nuk janë të njëjtë, dhe të rriturit nuk janë sigurisht të njëjtë me fëmijët!

■ Të drejtat e njeriut ose të drejtat e fëmijëve, duke nënkuptuar barazinë, në të vërtetë lidhen me mosdiskriminimin.

- ▶ Ajo na tregon se njerëzit nuk duhet të jenë në dizavantazh për shkak të karakteristikave që mund të mos jenë të përshtatshme për rastin (p.sh., seksi, origjina etnike apo raciale, feja ose besimi, paaftësia, orientimi seksual, identiteti gjinor).
- ▶ Ajo na tregon se çdo fëmijë është mbi të gjitha një individ. Cilatdo qofshin karakteristikat e veçanta të çdo fëmije, preferencat apo aftësitë, ata duhet të kenë të drejta dhe mundësi të barabarta.

■ Barazia, ose mosdiskriminimi është një nga parimet udhëzuese të KDF-së.

” Qeveritë duhet të marrin masat e duhura për të siguruar se fëmija mbrohet kundër të gjitha formave të diskriminimit ose ndëshkimit në bazë të statusit, aktiviteteve, mendimeve të shprehura, ose besimeve të prindërve të fëmijës, kujdestarëve ligjorë ose anëtarëve të familjes.”

UNCRC, Neni 2

ÇFARË NËNKUPTON KJO PËR PUNËN TUAJ

MOSDISKRIMINIMI

■ Mosdiskriminimi nënkupton se nuk duhet të bëjmë supozime rreth fëmijëve në bazë të ngjyrës së lëkurës, paaftësisë fizike, historikut etnik, besimit fetar, gjinisë, historikut familjar, aftësisë gjuhësore, rrethit të shkokëve, historisë së kaluar ... ose për çdo lloj arsye tjetër!

■ Asnjë supozim!

” Ivan ka një paaftësi për të mësuar. Ai nuk do të jetë në gjendje të përdorë një kompjuter vetë – dhe ai nuk do të jetë i interesuar gjithsesi.”

- Respektimi i parimit të mosdiskriminimit nënkupton se nuk duhet t'i trajtojmë fëmijët ndryshe për shkak të diçkaje që kemi supozuar për ta.

■ Mos të marrim vendime bazuar në supozimet tona!

” Jasna është nga një familje nomade. Familja e saj ndoshta ka lëvizur në këtë moment. Nuk ka mundësi të përpiqemi të kontaktojmë me ta.”

- Mosdiskriminimi nënkupton se kur një fëmijë apo i ri kërkon një formë specifike dhe të ndryshme mbështetjeje, me qëllim përmbushjen e nevojave të tij ose saj, për t'i dhënë të njëjtat mundësi si fëmijët e tjerë ose të rinjtë, ne duhet të bëjmë çka është e mundur t'i ofrojmë këtë mbështetje.

■ Jepini më shumë mbështetje dhe kujdes për fëmijët dhe të rinjtë që kanë nevoja të veçanta!

” Afshani është një refugjat nga Afganistani. Ajo nuk kupton shumë mirë rusisht, kështu ne do t'i japim asaj mbështetje gjuhësore që do ta ndihmojë të kalojë mirë në klasë.”

■ Mos harroni, shpeshherë marrëdhënia ndërmjet profesionistëve të kujdesit social dhe fëmijës është e pabarabartë, dhe për këtë arsye është e rëndësishme të siguroheni se ne respektojmë të drejtat e fëmijëve apo të të rinjve gjatë procesit të kujdesit. Pabarazia e statusit nuk duhet absolutisht të çojë në pabarazi.

■ Mund të mendoni për ndonjë rast që keni bërë supozime të tilla? Mendoni për besimet tuaja në lidhje me:

- ▶ Refugjatët dhe njerëzit e zhvendosur brenda vendit.
- ▶ Folësit e gjuhës jo-amëtare
- ▶ Të mësuarit e fëmijëve me paaftësi.
- ▶ Fëmijët me besime të veçanta fetare.
- ▶ Nevojat ose zgjedhjet e vajzave dhe të djemve.
- ▶ Identitetin etnik apo kulturor.
- ▶ Orientimin gjinor dhe seksual.

TË SFIDOSH DISKRIMINIMIN

” Anya ka një paaftësi fizike, kështu ajo nuk dëshiron të marrë pjesë në aktivitetet tona sportive. Ajo mund të vizatojë ndërsa zhvillohen mësimet e sportit.”

■ Çfarë do të ndodhte nëse ...

” Është koha për të notuar... dhe paaftësia e Anya-s nuk do të thotë se ajo nuk mund të notojë! Ndoshta, ka një aktivitet fizik tek i cili ndjehet mirë.”

■ Mos paragjykoni fëmijët (me aftësi të kufizuara) se çfarë mundet apo nuk mundet të bëjnë.

” Anya dëshiron të jetë me fëmijët e tjerë dhe nuk i pëlqen të trajtohet ndryshe. Ndoshta, ka një mënyrë që ajo mund të përfshihet – psh., ajo mund të vepronte si referente në një ndeshje futbollit.”

■ Përpuqini t’i përfshini fëmijët të cilët duken se janë “të ndryshëm” – edhe nëse kjo nënkupton krijimin e roleve të ndryshme.

” Anya-s nuk i pëlqen të vizatojë dhe do të preferonte të lexonte një libër ose të praktikonte një instrument muzikor.”

■ Njëse një aktivitet i ndryshëm është i rëndësishëm, PYESNI fëmijën se çfarë do t’i pëlqente të bënte.

” Anya do të donte të ishte e aftë që të bënte disa ushtrime fizike, dhe është përsosmërisht e aftë ta bënte këtë. Ndoshta, ka edhe fëmijë të tjerë të paftë në komunitet dhe ju mund të ndihmoni të organizoni aktivitete sportive paraolimpike.”

■ Mos harroni se çdo fëmijë ka nevojë për mbështetjen tuaj, dhe e ka këtë të drejtë.

TË DËGJOJMË FËMIJËT: KOMENTE NGA TË RINJ NË KUJDESIN ALTERNATIV

Të dëgjosh dhe të dëgjuarit me vëmendje janë dy koncepte të ndryshme

- ” Kisha disa ankesa, por asnjë nuk i dëgjoji apo i mori ankesat e mia seriozisht.”
- ” Doja të punoja dhe të gjeja një punë, të cilën do të isha i aftë ta bëja. Ata nuk e morën seriozisht sugjerimin tim dhe më gjetën një punë për të cilën nuk kisha aftësitë e duhura ta bëja. Sugjerimi dhe mendimi im nuk u morën në konsideratë.”
- ” Ndodhte që kur ndaja një mendim ose ide, refuzohesha pa më dhënë ndonjë shpjegim.”

■ A jeni ndjerë ndonjëherë se kur i flisnit dikujt, mesazhi nuk ishte përcjellë?

■ Të dëgjoni me efikasitet fëmijët dhe të rinjtë është diçka thelbësore, jo vetëm për të drejtuar nevojat e tyre, shpresat apo frikërat, por edhe për t’iu lejuar atyre të marrin pjesë në një mënyrë të vërtetë. Një fëmijë do të humbasë interesin për pjesëmarrjen – dhe fjala do të ketë më pak kuptim – nëse ai ose ajo ndjen se këndvështrimet e tij ose saj nuk dëgjohej apo nuk merren në konsideratë.

■ Të dëgjosh nuk është gjithmonë e lehtë! Kjo gjë kërkon përqendrim, përfshin më shumë se veshët, dhe ka nevojë për një mendje të hapur, ndjeshmëri për të nënvizuar ndjenjat, nevojat apo mesazhet – dhe qetësi. Dy faqet në vazhdim ilustrojnë disa nga mënyrat që mund të dështojmë të “dëgjojmë” një fëmijë. Mund të shohim gjithashtu në faqen 54 (Lënia e kujdesit) e cila synon se si mund të shkojmë përtej të dëgjuarit të fëmijëve, dhe të fillojmë t’i marrim seriozisht këndvështrimet e tyre! Të dyja këto janë thelbësore për pjesëmarrje të vërtetë.

■ Shikoni në shembujt e mëposhtëm të cilët tregojnë mënyra të mosdëgjimit.

**KUR NUK I JEPNI FËMIJËS
VËMENDJEN TUAJ TË PLOTË:
MENDJA ËSHTË NË ÇËSHTJE TË TJERA**

**PËRPIQUNI TË FOKUSOHENI NË MESAZHIN
QË DËRGOHET! JU NUK DO TË DËGJONI SE
ÇFARË ËSHTË DUKE THËNË FËMIJA NËSE
NUK I JEPNI VËMENDJE TË PLOTË**

Po pyes veten nëse mund të
largojem më shpejt sot,
që të mund t'i bëj një
vizitë mamit të sëmurë.

Ka ndonjë gjë që të
shqetëson për të cilën
do të doje të flisje?

Kam vështirësi me
një nga fëmijët
e tjerë...

**KUR I MERRNI SERIOZISHT
FJALËT E FËMIJËS**

**PËRPIQUNI TË DËGJONI SINJALET E TJERA
TË DËRGUARA NGA FËMIJA. PËRDORNI
PYETJET NË VIJIM OSE NXITJET QË TË
NDIHMONI FËMIJËN TË SHPREHË MENDI-
MET E TIJ OSE NDJENJAT MË LEHTË.**

Mësuesi më keqtrajton
dhe nuk do të më
ndihmojë kur
të mbetem keq.

Në rregull: thjesht
nuk më pëlqen
matematika.

Pata disa komente për
sjelljen tënde në mësimet e
matematikës: më thuaj se
çfarë nuk po shkon me ty.

Nuk nënkuptoj
vetëm mamin –
dhe nuk nënkuptoj
një herë në vit!

Do të doja të shihja
familjen time
më shpesh.

TË KEQKUPTOSH FJALËT E FËMIJËS

**MENDONI RRETH ASAJ QË FËMIJA MUND
TË JETË DUKE PYETUR: PËRPIQUNI TË
PËRSËRITNI ATË ÇKA THA, DUKE
PËRDORUR FJALË TË NDRYSHME**

OK: të përpiqemi të
rregullojmë diçka për
mamanë tënde që të
vijë për ditëlindje.

Dua ta zgjidh tani këtë
çështje! Po më mërzit vërtet
dhe do të largohem nëse nuk
ndryshon asgjë.

Nuk jam i lumtur këtu. Asnjë
nuk më pëlqen dhe më ka
marrë malli për shokët e mi
më të mirë nga shtëpia.

**KUR NUK VLERËSONI RËNDËSINË E
ASAJ QË PO JU THOTË FËMIJA**

**PËRPIQUNI TË MATNI SE SA URGJENTE
JANË NEVOJAT E FËMIJËS, TË DËGJONI
MESAZHIN E TIJ DHE TË VEPRONI.
NËSE DYSHONI – PYESNI!**

OK: më dërgoni një
e-mail rreth kësaj,
sepse më duhet
të nxitoj.

” Të drejtat specifike e mëposhtme të fëmijëve që jetojnë në institucione rezidenciale duhet të njihen: e drejta për të mbajtur kontakt të rregullt me familjen e fëmijës dhe njerëz të tjerë të rëndësishëm; kontakte të tilla mund të kufizohen ose të përjashtohen vetëm kur është e nevojshme për interesat më të mirë të fëmijës.”

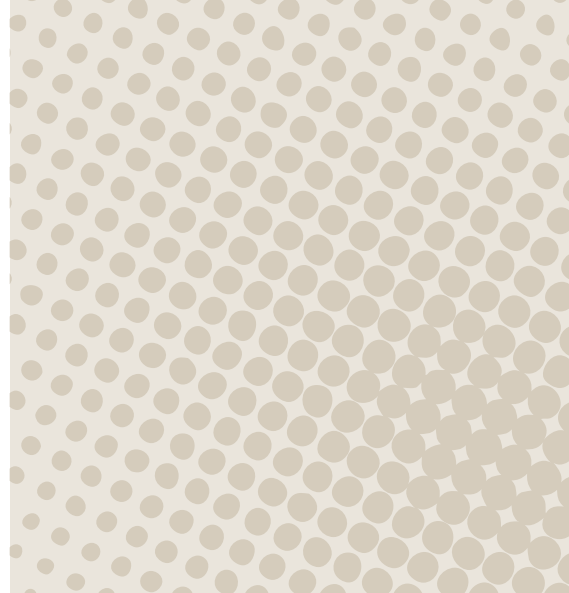
Rekomandimi i Këshilli i Europës Rec (2005) i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve në institucionet rezidenciale.

MBROJTA DHE MBËSHTETJA

” Çfarë do të ndodhte nëse një punonjës social thotë se ka marrë vendime në emrin tuaj sepse kishte frikë se ju do të bënit një gabim të madh?”

ÇFARË THONË TË RINJTË

- Të rriturit mendojnë se kanë gjithmonë të drejtë. Kjo ndikon në besimin e fëmijëve për vendimet e tyre. Përkundrazi, ata duhet të ndërtojnë besimin tonë.
- Të besosh është një çështje; duhet të na besojnë të marrim vendimet për veten tonë.
- Ne mësojmë nga gabimet tona!

■ Të mbroni fëmijën është një nga detyrat më kryesore përgjegjëse për kujdesin e tyre – dhe është ndoshta i vetmi justifikim për zhvendosjen e fëmijës nga ambjenti i tij familjar. Por sigurohuni që mbrojtja e fëmijës në kujdes, mund të përfshijë shpeshherë vendime të vështira për shkak të konfliktit potencial me të drejtat e tjera fundamentale.

■ Në veçanti, nevoja për të siguruar sigurinë dhe mbijetesën e fëmijës mund të konfliktohet me nevojën për t’i përfshirë ata në vendimet e marra. Kjo mund t’i prekë ata prandaj kënvështrimet e tyre duhet të merren në konsideratë. Përjasja tradicionale ndoshta i jep prioritet perceptimit të të rriturve për sigurinë dhe mbijetesën. Aty ku ekziston një rrezik i vërtetë për fëmijën, përjasja e të drejtave të fëmijës do të kishte të njëjtën formë. Të veproni për interesat më të mira të fëmijës, ky është thelbi i çështjes!

■ Por, në disa raste, balancimi i të drejtave të ndryshme dhe shumë të rëndësishme, mund të jetë një çështje delikate dhe “zgjdhja” nuk është gjithmonë e qartë.

BALANCIMI I SIGURISË ME KËNDVËSHTRIMET E FËMIJËS

NJË PUNONJËS SOCIAL FLET

” Një vajzë e moshës 16-vjeçare kishte një marrëdhënie me një burrë 36-vjeçar. Të gjithë u përpoqën ta bindnin atë se kjo gjë nuk ishte e mirë për të, por asgjë nuk mund të bëhej. Zgjidhja më e mirë ishte të përpiqeshe të mbaje një marrëdhënie me të.

Tani, vajza është 19 vjeç dhe nuk ka marrëdhënien me këtë burrë. Ajo është shumë e kujdesshme për shëndetin e saj: mbajtja e marrëdhënies ishte një mësim për të se si të shmangte rrezikun e shtatzanisë.”

Ne duhet të ruajmë me çdo kusht një marrëdhënie me fëmijën, edhe pse nuk jemi dakort gjithmonë me zgjedhjet e saj. Fëmijët duhet të jenë të përgjegjshëm dhe ne duhet të përshtatim mbështetjen tonë në varësi të moshës dhe pjekurisë së fëmijës.”

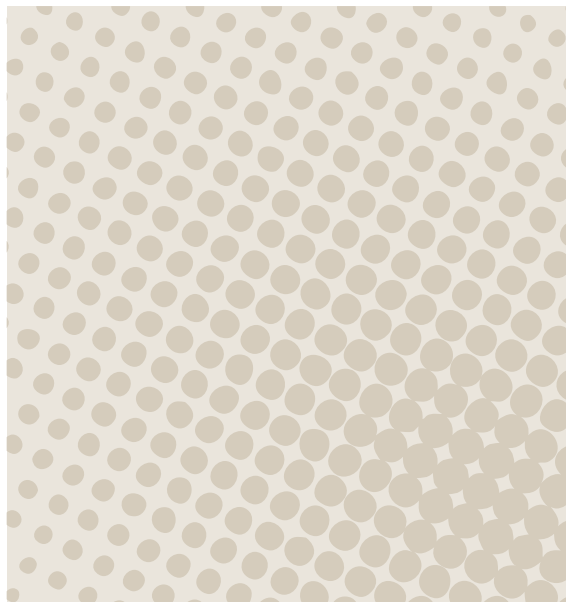
- Ndonjëherë, fëmija mund të ketë një këndvështrim më të mirë të rreziqeve ose të risqeve që shoqërojnë në një vendim të caktuar: vendimi i fëmijës mund të jetë i duhuri.
- Aty ku rreziku potencial nuk është shumë i madh ose risku nuk është shumë i lartë, nevoja e fëmijës ose e të riut për të marrë përgjegjësi për riskun – dhe për pasojat e veprimit të tij – mund të jetë shumë më e rëndësishme sesa përpjekja për t’i kontrolluar ata. Kjo do të varet më shumë nga moshja dhe nga pjekuria e fëmijës, por të gjithë fëmijët kanë nevojë të mësojnë rreth gabimeve dhe si të rikuperohen nga to. Ju mund t’i ndihmoni ata të bëjnë këtë gjë.
- Ta detyroni një fëmijë ose të ri të bëjë diçka që nuk do, mund të ketë si pasojë që ata të shkojnë kundër “urdhërit”, por fshehtazi, dhe pa mbështetjen tuaj. Kjo mund të krijojë më shumë rreziqe.
- Të jeni kundër dëshirës së fëmijës ose të të riut ose të injoroni këndvështrimet e tyre, mund t’i çojë ata të mos kenë më besim tek ju – dhe kjo mund të ketë pasojat të rënda për sigurinë dhe zhvillimin e fëmijës në zona të tjera.

ÇFARË NËNKUPTON KJO PËR PUNËN TUAJ

- Përpiquni të përjasni vendime të tilla me një mendje të hapur: dëgjoni siç duhet fëmijën dhe merrni vendimin tuaj vetëm pas i keni dëgjuar këndvështrimet e tij.
- Bisedoni për ndonjë vendim të vështirë me fëmijën dhe informoheni atë për rreziqet e mundshme. Nëse rreziqet janë të vërteta, ka mundësi që fëmija të jetë dakort me vendimin tuaj, ose të paktën të pajtohet me të.
- Përfshini të tjerë, aty ku duhet, dhe kështu do të lindin perspektiva të ndryshme për të prodhuar vendimet dhe kështu njerëzit e tjerë do të jenë të gatshëm për të mbështetur fëmijën nëse është e nevojshme. Familja e fëmijës, mësuesit, ose të rritur të tjerë tek të cilët fëmija ka besim, mund t'ju ndihmojnë për disa procese të marrjes së vendimeve.
- Nëse nuk mund të parandaloni një fëmijë nga një veprim i caktuar që ju besoni se nuk është i zgjuar, bëjani të ditur mendimin tuaj, por bëjani të ditur se sidoqoftë ju do ta mbështesni atë. Sigurohuni se po jepni mbështetjen e duhur, veçanërisht nëse gjërat nuk po shkojnë mirë.
- Nëse ju vërtet besoni se është e nevojshme të kundërshtoni këndvështrimin e fëmijës, me qëllim mbrojtjen e interesave të tij më të mira, përpiquni t'i shpjegoni se pse jeni duke e bërë këtë gjë. Një shpjegim i veprimeve tuaja do të ndihmojë në ruajtjen e një marrëdhënieje besimi ndërmjet jush dhe fëmijës.

MOS HARRONI!

Zhvillimi i fleksibilitetit dhe rezultateve pozitive për fëmijët dhe të rinjtë që jetojnë në kujdesin alternativ, përfshin një kombinim faktorësh. Një faktor i rëndësishëm mbrojtës që luan një rol të madh në zhvillimin e elasticitetit dhe të rezultateve pozitive, është rëndësia e të paturit një cilësi të mirë në marrëdhëniet personale, me të paktën një të rritur, gjatë fazës së kujdesit.

Kapitulli 5

Largimi nga kujdesi

PLANIFIKIMI I PROCESIT

■ Të përgatitni të rinjtë për të lënë kujdesin dhe të hyjnë në botën e të rriturve, është diçka e cila duhet të bëhet në momentin kur fëmija merret në kujdes. Lënia e kujdesit mund të jetë një aspekt shqetësues për të rinjtë dhe koha që të çon deri aty, e mbushur me pikëpyetje dhe ankthe. Ata mund të duan siguri dhe qartësi mbi çështje të tilla, se ku do të jetojnë, do të kenë apo jo mbështetje dhe a do të kenë përsëri kontakte me kujdestarët e tyre apo me punonjësit socialë.

■ Një përjasje e të drejtave të fëmijës nëpërmjet procesit të kujdesit ofron një bazë efektive për jetën e të rriturve, nëse është bërë siç duhet.

KATËR KATEGORITË KRYESORE TË TË DREJTAVE

■ **Të drejtat e mbijetesës:** Fëmija ose i riu duhet të përmbushë nevojat bazë të shëndetit dhe të ushqimit.

■ **Të drejtat e zhvillimit:** Arsimit dhe kujdesi i marrë nga fëmija duhet të ofrojnë një nivel bazë në fushat kryesore dhe të mundësojë zhvillimin e aftësive të veçanta të tij/saj.

■ **Të drejtat e mbrojtjes:** Fëmija duhet të mbrohet nga dhuna dhe abuzimi gjatë gjithë kohës së kujdesit.

■ **Të drejtat e pjesëmarrjes:** Fëmija duhet të mësohet me të qënurit i konsultuar dhe me përgjegjësinë e dhënë: ai ose ajo duhet të besojë se mendimi i tij/saj është i vlefshëm dhe i vlerësuar.

■ Një përjasje e cila ka trajtuar fëmijën ose të riun si një individ, i cili është respektuar dhe i është përgjigjur pritshmërive të tij të veçanta, nevojave dhe aftësive, duhet të rezultojë në një shkallë sigurie fizike dhe psikologjike, gjë e cila do ta ndihmojë shumë në vazhdimin e jetës.

NEVOJA TË VEÇANTA GJATË FAZËS SË LARGIMIT NGA KUJDESI

■ Ndërsa i riu i afrohet lënies së kujdesit, ai duhet të jenë shumë i inkurajuar për të marrë vendimet e tij dhe për të marrë përgjegjësi për veprimet e tij. Mbështetja nga ata të cilët i kanë ofruar kujdesin nuk do të zvogëlohet, por mund të ndryshojë në natyrë. Përveç faktit se i riu është ende “një fëmijë”, ai ka ende nevojë për orientim dhe do të ketë nevojën të ndjehet i sigurt se mund të kthehet tek ata që ka patur besim, edhe kur ekziston një shkallë më e lartë pavarësie.

” Duhet të bëhen përpjekje të veçanta për t’i caktuar çdo fëmijë, aty ku është e mundur, një person të specializuar, i cili mund të lehtësojë pavarësinë e tij kur është duke lënë kujdesin.”
Udhëzimet e OKB për kujdesin alternativ të fëmijëve - Udhëzimi 132

NJË LISTË E PLOTË INFORMACIONI DHE VEPRIMI

■ Gjatë kohës së largimit të të riut nga sistemi i kujdesit, do të ishte e dobishme të ulëshim me të dhe të punonim me listën më poshtë. Ai ka nevojë të ketë besim në çdo pike. Gjithashtu, ju mund të dëshironi t’i jepni atij një kopje të modelit të planit pas kujdesit në faqen 30 **Njihni të drejtat tuaja!**

” Jam i shqetësuar rreth faktit që do të iki. Nga ana tjetër, mezi po pres të jem i aftë të marr vendimet e mia.”
I larguar nga kujdesi, Finlandë

GJËRA ME TË CILAT DUHET TË PUNONI...

- Sigurohuni që të rinjtë të dinë se çfarë do të bëjnë në vazhdim.
- Sigurohuni që ata kanë një vend të sigurt për të jetuar.
- Sigurohuni që ata të dinë se kanë të drejtën për kujdesin pas largimit.
- Sigurohuni që ata të kenë informacionin e nevojshëm për të patur këto të drejta.
- Sigurohuni që ata kanë aftësitë bazë të nevojshme për një jetë të pavarur – si p.sh. të dinë si të gatujnë, si të menaxhojnë të ardhurat, si të mbushin formularë, si të marrin shërbime nga kompanitë.
- Sigurohuni që ata dinë me kë mund të kontaktojnë nëse do të kenë nevojë për asistencë ose udhëzime pas lënies së kujdesit, dhe nëse i kanë këto detaje të kontakteve.
- Sigurohuni që ata të dinë se mund të kontaktojnë me ju!
- Sigurohuni që ata të dinë se nuk i humbasin të drejtat e tyre kur lënë kujdesin; edhe pas moshës 18-vjeçare, ata ende kanë të drejtat e njeriut.
- Sigurohuni që ata të kenë akses për arsimim dhe informacion mbi punësimin.

ZHVILLIMI I PLANIT TË LARGIMIT NGA KUJDESI – PIKAT KYÇE

■ Kur jeni duke zhvilluar një plan të largimit nga kujdesi, ka disa elementë kyç të cilët duhet t'i keni parasysh. Duke i patur këta elementë në vëmendje, jo vetëm ju ndihmon të fokusoheni me punën tuaj tek i riu, por gjithashtu ju siguron se ai është i përgatitur për një jetë të pavarur. Rishikimi i planit pas largimit nga kujdesi, duhet të bëhet në intervale të rregullta dhe të reflektoni mbi nevojat e të riut.

■ Një fëmijë që është duke lënë kujdesin, duhet të ketë të drejtën për një vlerësim të nevojave të tij dhe një mbështetje pas kujdesit në përputhje me qëllimin e sigurimit të integritetit të fëmijës në familje dhe shoqëri (shiko Rekomandimin e Këshillit të Europës Rec (2005) të Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi të drejtat e fëmijëve që lënë institucionet rezidenciale.)

PJESËMARRJA

■ Të siguroheni që të rinjtë janë përfshirë në të gjitha stadet e procesit të largimit nga kujdesi, është një pjesë thelbësore e suksesit të tyre. Të rinjtë kanë nevojë të dinë se çfarë është duke ndodhur dhe të jenë aktivisht të përfshirë në çdo kohë. Duke i dhënë të rinjve planin e largimit nga kujdesi, ky është çelësi i suksesit. Pjesëmarrja duhet të jetë gjithmonë domethënëse, e vërtetë, miqësore dhe e përshtatshme për moshën. Të rinjtë që lënë kujdesin duhet të trajtohen gjithmonë nga profesionistë kujdesi si ekspertë në përmbushjen e nevojave të tyre dhe ekspertë mbi realitetin e tyre!

STREHIMI

■ Sigurimi i një strehimi të sigurt, të mirëmbajtur dhe të rehatshëm është një pjesë e rëndësishme e fazës së largimit nga kujdesi. Strehimi duhet parë në përputhje me nevojat e të riut: p.sh. a është afër shkollës së tij, familjes dhe shokëve? A është në një zonë të sigurt? A është inspektuar banesa për dëme strukturore? A ka një furnizim të sigurt me pajisjet bazë si ngrohje, ujë, elektricitet apo gaz?

ARSIMIMI

■ Arsimimi është një gurë i rëndësishëm në arritjen e pavarësisë. Siguria se i riu ka mundësinë për të qënë pjesëmarrës i plotë në arsimim, është e rëndësishme për zhvillimin e tij të ardhshëm dhe jetesë të pavarur. Ju keni nevojë të bisedoni me të riun rreth aspirimeve të tij të ardhshme dhe se për ç'mbështetje do të kenë nevojë për të arritur qëllimet e veta. Për të shmanhur që të rinjtë të mos braktisin shkollën, ju duhet të përpiqeni dhe të identifikoni sa më shumë të jetë e mundur çdo problem në lidhje me të mësuarin dhe të ofroni një shkallë shërbimesh për t'i parandaluar ata të braktisin arsimimin. Të rinjtë që kanë braktisur arsimimin ose trajnimin, duhet të mbështeten gjithmonë nëse ata vendosin të rikthehen.

PUNËSIMI

■ Nuk është përgjegjësia juaj të mendoni t'i gjeni të riut një punë, por duhet ta mbështesni atë me çdo mënyrë të mundshme. Si pjesë e këtij procesi, ju mund ta siguronit atë se mund të shkruajë një CV ose ta shoqëroni atë në agjensitë e punësimit ose në intervistat e punës.

SHËNDETI DHE MIRËQËNIA

■ Largimi nga kujdesi mund të jetë një moment eksitues, por edhe një kohë plot ankth për të rinjtë. Ju duhet t'i siguronit ata të ndjehen të sigurt për të patur besim tek ju dhe t'ju informojnë për çdo shqetësim që mund të kenë. Është i një rëndësie të madhe fakti që ju të trajtoni shqetësimet e të riut me respektin dhe privatësinë më të madhe. Çështjet që kanë të bëjnë me shëndetin e të riut dhe mirëqënien e tij, duhet të përfshihen gjithmonë në planin e tij.

INFORMACIONI

■ Të rinjtë që lënë kujdesin kanë nevojë të kenë të gjithë informacionin mbi shërbimet e disponueshme në lokalitetin e tyre, si strehimi, shëndeti, siguria sociale, etj. Të rinjtë duhet të ndërgjegjësohen rreth të drejtave të tyre sociale, dhe të jenë të aftë të kenë akses në të gjitha shërbimet që do t'i sigurojnë ata se të drejtat sociale respektohen.

■ Ju mund të përdoni listën e mëposhtme si një referencë të shpejtë për t'u siguruar se plani i lënies së kujdesit është praktik, real dhe pjesëmarrës.

LISTA: KOMPONENTËT KYÇ TË LISTËS SË PLOTË TË PLANIT TË LËNIES SË KUJDESIT

Komponentët kyç të listës së plotë të Planit të Lënies së Kujdesit	
Praktik	A ka elementë praktikë plani i largimit nga kujdesi dhe a thekson nevojën e ndërmarrjes së detyrave praktike të cilat janë të rëndësishme për një jetë të pavarur?
Pjesëmarrës	A përfshihet i riu në çdo aspekt të planit? A është një partner i barabartë në procesin e planifikimit?
I arritshëm	A janë të arritshme objektivat e planit për të riun dhe a ka mbështetje nevojshme për të arritur qëllimet e tij?
Fuqizues	A trajton plani pikat e forta të të riut dhe a e ndihmon për të adresuar pikat e tij të dobëta?
I qëndrueshëm	A i ofron plani të riut një rrugë të qartë për të patur një jetë të pavarur?

ZHVILLIMI I AFTËSIVE TË MIRA PËR JETESË TË PAVARUR

■ Zhvillimi i aftësive të mira për jetesë të pavarur është suprem për mbështetjen e largimit të suksesshëm nga kujdesi dhe të rinjtë duhet të ndjehen konfortë në marrjen e vendimeve të tyre. Këto aftësi duhet të mësohen që nga koha e nisjes së kujdesit për fëmijën, meqënëse sukcesi i largimit të të riut nga kujdesi varet nga këto aftësi!

■ Aftësitë për jetesë të pavarur lidhen me planin e largimit nga kujdesi dhe të dyja këto duhet të vlerësohen në të njëjtën kohë. Pavarësia mund të mos jetë e arritshme për çdo të ri. Është e rëndësishme se nuk e shtyjme një të ri të dështojë duke i dhënë atij target të paarrtshëm dhe jo të vërtetë. Duke e ndihmuar atë me programe të gjysëm pavarësisë, mund të jetë opsioni më i mirë për të riun, deri sa të jetë i aftë të jetojë plotësisht në mënyrë të pavarur.

Pavarësia është të vazhdosh jetën me një eksperiencë të mësuar

I larguar nga kujdesi, Serbi

MENDONI RRETH FAKTIT SE SI DO T'I ADRESONIT NEVOJAT E TË RINJVE NË SECILIN PREJ KËTYRE RASTEVE?

Unë doja të informohesha dhe të përfshihesha në çdo kohë – mbi të gjitha, është jeta ime!

E larguar nga kujdesi, Kroaci

■ Lista e plotë nuk është e lodhshme, por duhet të përfshijë:

Strehimin

- Njohja e të drejtave të tyre si qeramarrës.
- Njohja dhe të kuptuarit të kontratës së tyre të qeramarrjes.
- Njohja me kë të kontaktojnë për asistencën e strehimit.

Aftësitë buxhetuese me të cilat përballem

- Faturat e mbajtjes së shtëpisë (blerjet javore, pagesa e faturave të pajisjeve, etj.)
- Qiraja (apartamenti, shtëpia, etj.)
- Kostot e transportit (vajtja dhe kthimi nga shkolla apo puna, etj.)

Arsimimin

- Mbështetje për të vajtur dhe për t'u kthyer nga shkolla.
- Njohja e kujdestarit të tyre të shkollës dhe besimi se mund të kontaktoni me ta nëse ka ndonjë problem.
- Zhvillimi i një plani të arritshëm arsimimi për t'u siguruar se i riu do të arsimohet.

Punësimin

- Asistencë në shkrimin e një CV-je dhe bërja e aplikimeve për punë.
- Njohja e të drejtave të tyre si të punësuar.
- Asistencë në ndjekjen e intervistave, të qendrave të punës dhe të agjencive të punësimit.

Shëndetin dhe mirëqënien

- Njohja e detajeve të kontaktit për dentistin apo mjekun.
- Të kenë akses tek një person të cilit i besojnë, të cilit t'i besojnë nëse janë të shqetësuar, të mërzitur, apo të trishtuar.
- Nëse marrin medikamente, sigurohuni se të rinjtë janë të aftë të vetëmenaxhojë mjekimin dhe përshkrimet e marra.

■ Të rinjtë kanë nevojë të ndihmohen në fillim për të mirëmbajtur akomodimin e duhur. Elementët kyç të kësaj përfshijnë, ndër të tjera, sigurinë se ata janë të ndërgjegjësuar për të drejtat e tyre si qeramarrës, dhe sigurinë se kanë njohuri praktike për të mbajtur një shtëpi, si edhe kur t'u duhet të paguajnë faturat, etj.

REKOMANDIMET NGA TË RINJTË PËR NJË JETESË TË PAVARUR

■ Të rinjtë kanë nevojë të:

- Mbështeten nga ekspertët dhe stafi në një mënyrë pozitive dhe inkurajuese.
- Arsimohen, inkurajohen dhe mbështeten për të vazhduar studimet.
- Dinë se si të mbijetojnë në botën e vërtetë.
- Pajisen me një shtëpi të sigurt.
- Jenë të ndërgjegjësuar për të drejtat e tyre.
- Ndihmohen në gjetjen e një pune ose të një praktike.
- Dëgjohen, mbështeten dhe të ndjehen të sigurt.

Shtojca 1

Fjalor termash

Kujdes alternativ

■ Ky është kujdesi që i ofrohet fëmijëve dhe të rinjve të cilët nuk kanë kujdesin prindëror. Kujdesi alternativ është një marrëveshje e arritur apo e urdhëruar nga një autoritet administrativ apo gjyqësor. Termi “kujdes alternativ” nënkupton se edhe kur jeton pa kujdesin prindëror, fëmija duhet të jetë akoma në një “shtëpi”, e cila mund të jetë një shtëpi familje, shtëpi rezidenciale apo ndonjë lloj tjetër kujdesi i cili do t’i ofrojë fëmijës qëndrueshmëri, siguri dhe mbështetje.

Interesat më të mira të fëmijës

■ Të rriturit duhe të bëjnë më të mirën për fëmijët. Ata duhet të marrin vendime të cilat do të kenë ndikimin më pozitiv në zhvillimin e fëmijëve dhe të të rinjve. I duhet dhënë rëndësi faktit të siguroni pjesëmarrjen e fëmijëve dhe të të rinjve.

Kujdestarët

■ Këta janë të rritur të cilët ofrojnë kujdes për fëmijët dhe të rinjtë. Një kujdestar mund të jetë një prind biologjik ose në rastin e kujdesit alternativ, një i rritur i trajnuar në mënyrë të veçantë, puna e të cilit monitorohet ose mbështetet nga profesionistë të tjerë kujdesi. Gjatë periudhës së kujdesit alternativ, kujdestari i fëmijës duhe të ndryshohet sa më pak të jetë e mundur.

Grupi i planit të kujdesit

■ Ky përfshin punonjësit socialë, anëtarët e familjes së origjinës, kujdestarët nga kujdesi alternativ dhe të rritur të tjerë profesionistë të përfshirë në marrjen e vendimeve rreth kujdesit formal të fëmijës apo të të riut. Ky grup duhet të punojë së bashku me fëmijën dhe të riun gjatë kujdesit në lidhje me të gjitha vendimet e kujdesit.

Plani i kujdesit

■ Ky plan ka të bëjë me atë se si ofruesit e shërbi-meve sociale - mund të kujdesen për fëmijët dhe të rinjtë dhe të sigurohen se kushdo që ka një përgjegjësi për mirëqënien e tyre, di se ç'duhet të bëjë në mënyrë që plani të funksionojë.

Rishikimi i kujdesit

■ Ky është një rishikim periodik i planit individual të kujdesit. Fëmija apo i riu, kujdestari dhe profesion-istë të tjerë takohen për të diskutuar zgjidhjet dhe opsionet, si mundësia e riintegritimit në familjen e orig-jinës, nevoja për ndryshim në marrëveshjen aktuale të kujdesit, zgjedhja e shkollës dhe kështu me rradhë.

Fëmija

■ Një fëmijë përkufizohet si një person nën moshën 18 vjeç. Fëmijët e moshës 12-vjeçare e sipër mund të quhen "adoleshentë" ose "të rinj". Kombet e Bashkuara identifikojnë si të rinj personat nga 15 deri në 24 vjeç.

Shërbimet e mirëqënies së fëmijës

■ Këto janë institucione lokale shtetërore përgjeg-jëse për fëmijët në kujdesin alternativ. Ato sigurojnë se çdo fëmijë në nevojë, në kujdesin alternativ ka një mjedis të përshtatshëm kujdesi, ku mund të përfitojë nga kushtet e rehatshme të jetesës së sigurt. Ata bëjnë kontrollë periodike për të verifikuar se këto kushte respek-tohen. Shërbimet e mirëqënies së fëmijëve duan më të mirën për fëmijët dhe të rinjtë në kujdes. Ato vendosin se kur fëmijët mund të kthehen në familjet e tyre të origjinës.

Fëmijë pa kujdes prindëror

■ Këta janë fëmijë të cilët për një arsye apo një tjetër, nuk jetojnë me prindërit e tyre.

Të drejtat e fëmijëve

■ Këto janë të **drejtat e njeriut për fëmijët**, me vëmendje të veçantë në të drejtën e mbrojtjes dhe kujdesit të veçantë që i jepet minoreneve, përfshirë të drejtën e tyre për shoqërim me të dy **prindërit, identitetin njerëzor** si edhe me nevojat bazë për ushqim, arsimim universal të paguar nga shteti, kujdes shëndetësor dhe ligje kriminale të duhura për moshën dhe zhvillimin e fëmijës, mbrojtje e barabartë e **të drejtave civile** të fëmijës, dhe liri nga **diskriminimi** në bazë të **racës së fëmijës, gjinisë, orientimit seksual, identitetit gjinor, origjinës kombëtare, fesë, paaftë-sisë, ngjyrës, kombësisë**, ose çdo karakteristikë tjetër. Interpretimet e të drejtave të fëmijëve ndryshojnë, duke i lejuar atyre kapacitetin për veprim të pavarur, duke u siguruar se fëmijët nuk **abuzohen** nga aspekti fizik, mendor apo emocional, megjithëse çfarë kuptohet me "abuzim" është një çështje debati. Përkufizime të tjera përfshijnë të drejtat e kujdesit dhe të edukimit.

Konventë

■ Një Konventë është një marrëveshje ligjore kontrak-tuese ndërmjet shteteve. Konventat quhen shpeshherë traktate, kontrata apo marrëveshje ndërkombëtare.

Këshilli i Europës

■ Këshilli i Europës është një organizatë ndërkombëtare e themeluar në vitin 1949, e cila deri më sot ka 47 shtete anëtare. Roli i tij është promovimi i të drejtave të njeriut, demokracisë dhe sundimit të ligjit. Ai vendos parime të përbashkëta demokratike bazuar në Konventën Europiane mbi të Drejtat e Njeriut dhe konventa të tjera dhe rekomandime mbi mbrojtjen e njerëzve, që sigurisht përfshin 150 milionë fëmijë në Europë.

Familja e origjinës

■ Familja e një fëmije, duke iu referuar prindërve, vëllezërve dhe motrave, gjyshërve dhe të afërmëve të tjerë.

Kujdesi me bazë familje

■ Kujdesi alternativ i ofruar në një mjedis familjar. Në Europë, format më të zakonshme të një kujdesi ma bazë familje janë:

- ▶ **Kujdesi fisnor** – kujdes të cilin fëmija e merr duke jetuar në familjen e zgjeruar ose me miq të familjes, me të cilën është vendosur më përpara një marrëdhënie.
- ▶ **Familje kujdestare** – kujdes që ofrohet kur fëmija vendoset nga një autoritet kompetent në një familje të ndryshme nga familja e origjinës. Familjet kujdestare përzgjidhen në bazë të kualifikimeve të tyre dhe monitorohen për t'u siguruar se ato ofrojnë kujdesin më të mirë të mundshëm.

Të drejtat e njeriut

■ Të drejtat të cilat i kanë të gjithë njerëzit, përfshirë edhe fëmijët, thjesht sepse ata janë qenie njerëzore, pavarësisht aftësisë, qytetarisë, kombësisë, gjinisë, gjuhës, kombësisë, racës apo orientimit seksual.

Manual për implementimin e Udhëzimeve të KB-së për Jetesën e Fëmijëve në Kujdes Alternativ

■ Publikimi **Të ecim përpara: Implementimi i “Udhëzimeve për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve”** ofron udhëzime praktike mbi përdorimin e udhëzimeve për inkurajimin e reformave të sistemeve të mirëqënies sociale dhe të kujdesit alternativ. Ai nënvizon implikime për bërjen e politikave, dhe ofron lidhjen me atë çka është bërë deri më sot. Mbi të gjitha, manuali ofron panoramë dhe inkurajim për të gjithë profesionistët, se çfarë mund të bëjnë për realizimin e situatave me burime të kufizuara.

Plani individual i kujdesit

■ Ky plan është hartuar si për fëmijët në kujdes ashtu edhe për grupin e kujdesit. Ai është përshtatur për të përmbushur nevojat specifike të fëmijës, dhe merr në konsideratë aftësitë dhe aspirimet e tij. Plani harton se kush është përgjegjës për zhvillimin emocional, konjitiv, fizik dhe social të fëmijës dhe vlerësohet periodikisht në një proces të quajtur rishikimi i kujdesit.

Largimi nga kujdesi

■ Procesi i të ndihmuarit të të rinjve për një kalim të lehtë nga kujdesi në jetesën e pavarur. Ky përfshin arsimimin, trajnimin dhe të mësuarit e aftësive jetësore gjatë kujdesit, dhe shërbimet pas kujdesit, për të ndihmuar të rinjtë kur të jenë të pavarur. Këto mund të përfshijnë: këshillimin, trajnimin për aftësi jetese të pavarur pas largimit nga kujdesi, burime komuniteti, bursa kolegji dhe forma të ndryshme të asistencës financiare.

Plani i lënies së kujdesit

■ Plani i lënies së kujdesit do të përfshijë mënyrat me të cilat mund të mbështeten të rinjtë nëpërmjet shërbimeve pas kujdesit, për menaxhimin e çështjeve që mund të rezultojnë gjatë largimit nga kujdesi. Ai hartohet për të reduktuar stresin që krijohet gjatë largimit nga kujdesi dhe të mësuarin për jetesë të pavarur.

Grupi shumëdisiplinor

■ Grupi shumëdisiplinor konsiston në stafin nga eksperiencia të shumta e të ndryshme profesionale të cilët kanë fusha të ndryshme ekspertize. Këto grupe janë të afta t'u përgjigjen klientëve të cilët kërkojnë ndihmë nga më shumë se një profesionist. Grupet shumëdisiplinore diskutohen shpesh në të njëjtin kontekst si të punuarit së bashku, puna ndërinstitutionale dhe të punuarit në partneritet.

Avokati i popullit

■ Avokati i popullit është një person i caktuar nga qeveritë për të siguruar se të drejtat e njeriut respektohen nga shteti, nga institucionet private dhe nga persona të veçantë. Nëse nuk ka ndonjë avokat populli të caktuar veçanërisht për fëmijët, avokati i popullit duhet të ketë njohuri të mira mbi të drejtat e fëmijëve. Kur fëmijët apo të rinjtë ankohen për dhunim të drejtave të tyre, është detyra e avokatit të popullit për fillimin e një investigimi dhe propozimin e zgjidhjeve. Në disa shtete, ekziston një avokat populli i veçantë për fëmijët dhe të rinjtë. Avokatët e popullit për fëmijët në Europë kanë krijuar Rrjetin European të Avokatëve të Popullit për Fëmijët:

<http://crin.org/enoc/members/index.asp>

Vendosja

■ Termi “vendosje” konsideruar në një kuptim të gjerë, përkufizohet si “situata në të cilën fëmija vendoset ditë e natë jashtë mjedisit familjar”; në institucione të mëdha apo të vogla, një SOS Fshat Fëmijësh, një njësi rezidenciale, një familje kujdestare etj. Termi “mjedisi i vendosjes” mbulon të gjitha llojet e vendosjes.

Standartet cilësore të kujdesit

■ Këto janë standartet të cilat garantojnë një nivel të duhur kujdesi. Standartet cilësore të kujdesit duhet të vendosen në të gjitha marrëveshjet e kujdesit dhe të pajtohen me të gjitha aspektet e kujdesit: pranimi, procesi i planifikimit, pas kujdesit, procedurat e mbrojtjes së fëmijës dhe kështu me rradhë. Standartet e Cilësisë për Fëmijë (Q4C) janë një shembull i standarteve të cilësisë së kujdesit.

www.quality4children.info

Kujdesi rezidencial

■ Kjo është një formë e kujdesit alternativ që nuk bazohet në kujdesin me bazë familjen, ku kujdesi ofrohet në grupe më të vogla ose më të mëdha, nga profesionistë të paguar të cilët punojnë me turne. Kur një facilitet kujdesi mirëpret një numër të madh fëmijësh, që mund të jetë më shumë se 300, ky quhet kujdes institucional. Kushtet dhe cilësia e kujdesit të gjeneruar nga ky model vështirëson fëmijët të ushtrojnë të drejtat e tyre. Shumë shtete në Europë po i zëvendësojnë institucionet e tyre me modele kujdesi me bazë familjen, në një proces të njohur si “de-institucionalizim”.

SOS Fshatrat e Fëmijëve

■ Ky është një model i kujdesit me bazë familjen, ku një fëmijë ka humbur kujdesin prindëror dhe mund të rritet në një mjedis të ngrohtë familjar. Personi përkujdesës SOS drejton familjen SOS dhe është drejtëpërdrejt përgjegjës për kujdesin dhe zhvillimin e fëmijës.

Konventa e Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijës

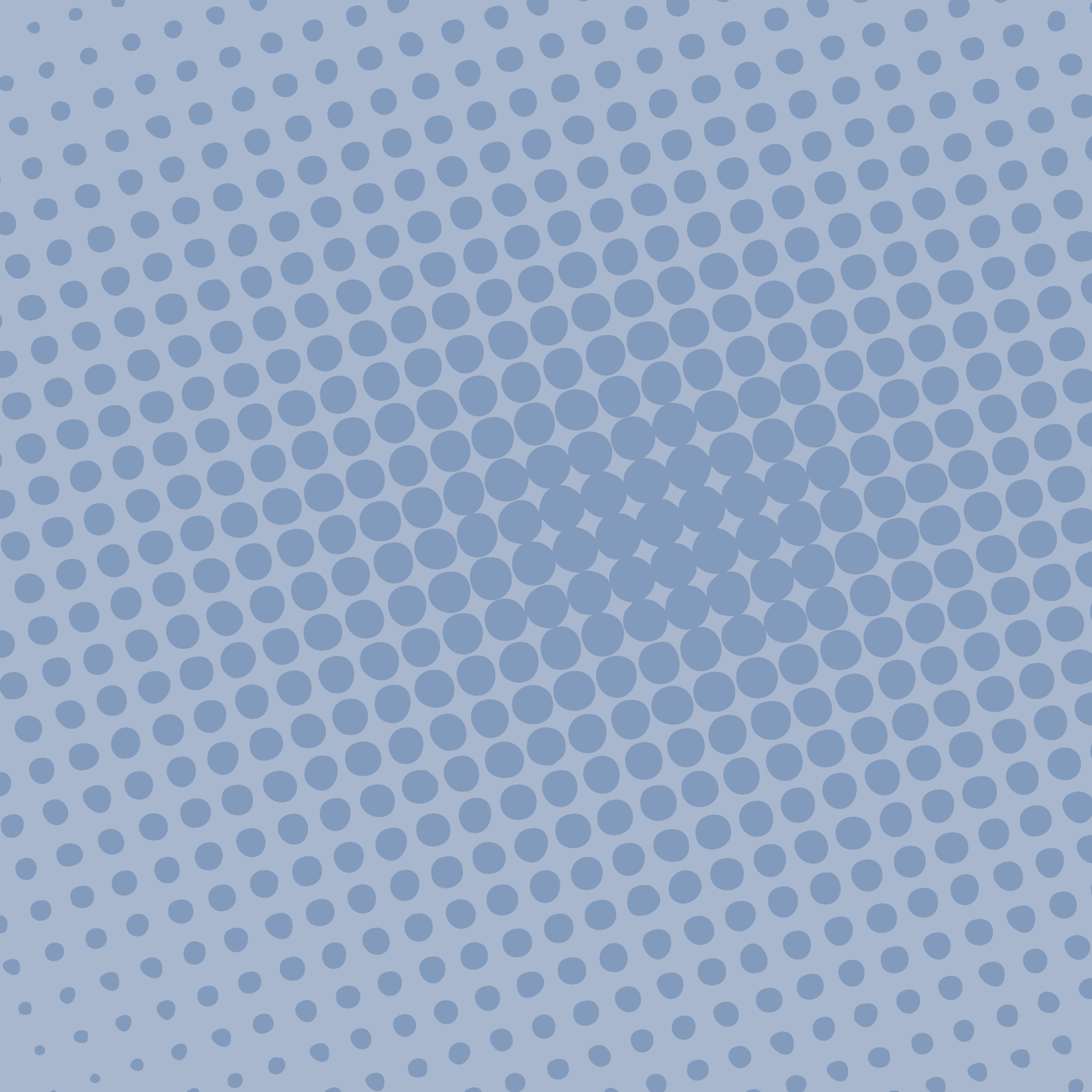
■ Kjo është një marrëveshje ndërkombëtare standartesh dhe detyrimesh për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të të gjithë individëve nën moshën 18-vjeçare. Këto të drejta synojnë të sigurojnë që fëmijët të rriten në kushtet më të mira të mundshme – të zhvillohen dhe të mësojnë në një mjedis të sigurt, të kenë akses në kujdesin e mirë shëndetësor dhe të marrin pjesë plotësisht në jetën familjare, kulturore dhe sociale.

Udhëzimet e KB për Fëmijët që jetonë në Kujdesin Alternativ

■ Udhëzimet për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve, 2009, janë bërë një mjet shumë i rëndësishëm për vendimmarrësit dhe ofruesit e shërbimeve në sektorin e kujdesit për fëmijën, për adresimin e dobësive të fëmijëve të privuar nga familja e tyre. Ato shënojnë ndryshim të një politike fundamentale që tregon se Shteti, si prioritet të parë, duhet të investojë në forcimin e kapacitetit të familjeve si edhe në mekanizmin e parandalimit të ndarjes.

Të rinjtë që largohen nga kujdesi

■ Kjo i referohet të rinjve të cilët largohen nga kujdesi për shkak se kanë arritur moshën kur nuk kanë më të drejtën për mbrojtje dhe asistencë të veçantë brenda sistemit të kujdesit.

Shtojca 2

Mësoni më shumë dhe përfshihuni

Programi i Këshillit të Europës “**Të ndërtojmë një Europë me dhe për fëmijët**” u hartua për të promovuar të drejtat humane të fëmijëve dhe për të mbrojtur fëmijët nga të gjitha format e dhunës. Grupi i ngarkuar për programin merret me çështje të tilla si dhuna në familje dhe në shkollë, edukimi i të drejtave të njeriut, fëmijët dhe interneti, fëmijët dhe sistemi gjyqësor. Të drejtat specifike dhe nevojat e fëmijëve pa kujdesin prindëror janë marrë në konsideratë, në veçanti në kontekstin e aksesit në arsimim, shërbime sociale, shëndetësore dhe ligjore, dhe e drejta për pjesëmarrje. Vizitoni website-in www.coe.int/children për më shumë informacion mbi konventat, takimet dhe publikimet.

■ **SOS Fshatrat e Fëmijëve** është organizatë jo-qeveritare dhe jo-fetare e fokusuar tek fëmijët, e cila ofron shërbime të drejtëpërdrejta në fushat e kujdesit, arsimimit dhe shëndetit për fëmijët në rrezik të humbjes së kujdesit prindëror, ose të cilët e kanë humbur kujdesin prindëror. Gjithashtu, organizata ndërton kapacitetin e personave të përkujdesit ndaj fëmijëve, familjeve të tyre dhe komuniteteve për dhënien e kujdesit të duhur. Gjithashtu, SOS Fshatrat e Fëmijëve advokon për të drejtat e fëmijëve që nuk kanë kujdes prindëror. Të themeluar në vitin 1949, programet e saj, të cilat mbulojnë 130 shtete, drejtohen nga shpirti i KDF-së.

www.sos-childrensvillages.org

■ **Standartet e Cilësisë për Fëmijët (Q4C)** janë një koleksion i 18 standarteve të cilësisë së kujdesit për kujdesin alternativ të fëmijëve në Europë. Procesi i zhvillimit të standarteve Q4C është bazuar në “rrefimin e historive”, një metodë kërkimi me pjesëmarrje të lartë, e cila përfshiu afërisht rreth 500 persona nga 32 shtete, përfshirë edhe fëmijët, të rinj, familje të origjinës, kujdestarë, punonjës socialë dhe të interesuar të tjerë. Standartet e Cilësisë për Fëmijët u lancuan në qershor të vitit 2007 në Parlamentin Europian nga tre organizata iniciatore: SOS Fshatrat e Fëmijëve, Organizata Ndërkombëtare e Kujdesit Familjar (IFCO) dhe Federata Ndërkombëtare e Komuniteteve Edukative (FICE). Që prej asaj kohe, këto tre organizata kanë promovuar implementimin e standarteve në politikat kombëtare dhe në praktikën e kujdesit. Fëmijë dhe të rinj, si edhe kujdestarë, janë inkurajuar të njohin dhe të përdorin Standartet Q4C, në ambientet e tyre të kujdesit.

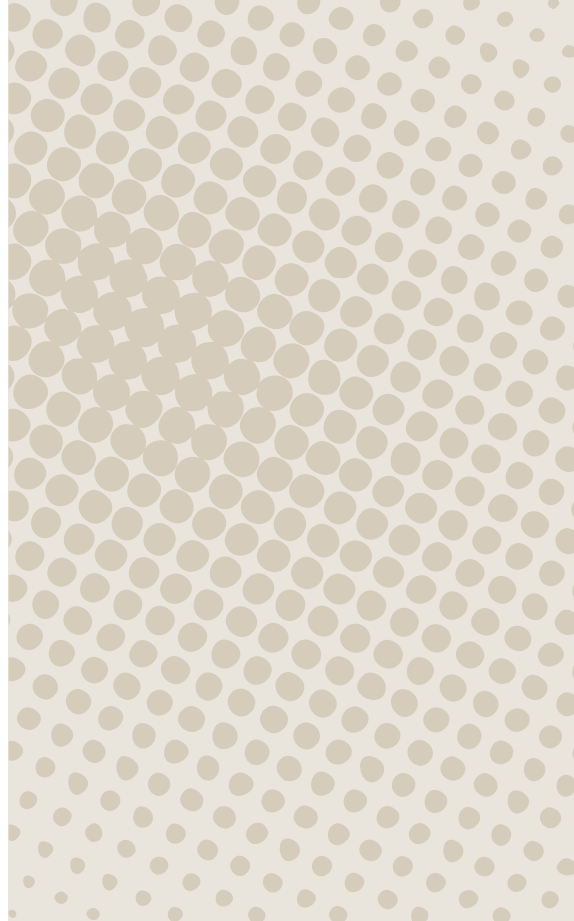
www.quality4children.info

■ **Rrjeti Social European (ESN)** është një organizatë jo-fitimprurëse dhe rrjet i pavarur për shërbime lokale publike dhe sociale në Europë. **ESN sjell së bashku njerëzit të cilët hartojnë, menaxhojnë dhe ofrojnë shërbime sociale tek autoritetet publike në të gjithë Europën. ESN mbështet zhvillimin e politikës efektive sociale dhe praktikën e kujdesit social nëpërmjet shkëmbimit të njohurive dhe eksperiencës.** ESN është një rrjet organizatash anëtare të cilat janë shoqata të drejtuesve të shërbimeve sociale; rajoneve, provincave, shteteve dhe bashkive; fondacioneve dhe agjencive rregullatore, universiteteve, enteve kërkimore dhe zhvillimore të cilët punojnë së bashku me autoritetet publike në zhvillimin e shërbimeve sociale.

<http://www.esn-eu.org>

■ **Udhëzimet e K.B-së për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve.** Në vitin 2009, Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara adoptoi udhëzimet për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve. Këto Udhëzime ofrojnë këshilla të vlefshme mbi implementimin e të drejtave të fëmijëve për fëmijët pa kujdes ose në rrezik për humbjen e kujdesit prindëror. Udhëzimet u ndërtuan mbi dy parime bazë të “nevojës” dhe të “përshtatshmërisë”: në thelb nënkupton që asnjë fëmijë të mos vihet në kujdesin alternativ kur puna për forcimin e familjes do të ishte zgjidhja më e mirë, por, kur nevoja është e qartë, zgjedhjet në lidhje me kujdesin e ofruar për fëmijët të jenë të përshtatshme sipas rastit. Me qëllimin të ofrojnë kujdes të përshtatshëm sipas rastit, Udhëzimet qartësojnë se kërkohet një shkallë e ndryshme e alternativave të kujdesit, p.sh. me bazë familje, si familje, grupe të vogla kujdesi, etj. dhe të cilat garantojnë të drejtat e fëmijës, standartet e cilësisë së kujdesit, kujdes individual dhe vëmendje pamvarësisht se si përcaktohen këto opsione në nivel kombëtar.

■ Këto parime, dhe të kuptuarit më të gjerë të Udhëzimeve, zgjerohen në manualin **Të ecim përpara**. Ky publikim është hartuar veçanërisht për të promovuar implementimin e Udhëzimeve në politikë dhe në praktikë. **Të ecim përpara** nënvizon 40 praktika inkurajuese në të gjithë globin dhe u përgjigjet shumë çështjeve të theksuara nga Udhëzimet. Manuali zgjerohet mbi parimet e nevojës dhe të përshtatshmërisë dhe bën një thirrje të qartë për të siguruar procese vendimmarrje pjesëmarrëse dhe profesionale, mbështetur në një angazhim të vërtetë për të përshtatur reagimet e punës sociale drejtuar rast pas rasti në interesin më të lartë të fëmijës.

Shtojca 3

Link-e të dobishme

KËSHILLI I EUROPËS

**Rekomandimi i Këshillit të Europës
Rec (2005) 5 mbi të Drejtat e Fëmijëve
që Jetojnë në Institucione Rezidenciale**

■ www.coe.int/children

(zgjidhni “fëmijët në kujdes”; i disponueshëm në shumë gjuhë)

**Këshilli i Europës punon me
fëmijët në institucione**

■ www.coe.int/familypolicy

(zgjidhni “fëmijët në institucionet rezidenciale”)

**Rekomandimi i Këshillit
të Europës mbi fëmijët (shërbimet
miqësore për fëmijët; pjesëmarrja
e fëmijëve dhe e të rinjve; etj.)**

■ [www.coe.int/t/dg3/children/KeyLegalTexts/
CMRec_en.asp](http://www.coe.int/t/dg3/children/KeyLegalTexts/CMRec_en.asp)

**Programi i Këshillit të Europës
“Të ndërtojmë një Europë me
dhe për fëmijët”**

■ www.coe.int/children

**Publikim i Këshillit të Europës
“Të drejtat e Fëmijëve në
Rrezik dhe në Kujdes”**

■ <http://book.coe.int/>

(titulli i llojit; gjithashtu në frëngjisht)

**Këshilli i Europës dhe SOS
Fshatrat e Fëmijëve Ndërkombëtarë
Njihni të Drejtat Tuaja!**

■ <http://www.coe.int/children>

(zgjidhni “fëmijët në kujdes”; i disponueshëm në shumë gjuhë)

KOMBET E BASHKUARA

Konventa e Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijëve

■ Teksti i plotë i Konventës:
www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

■ Versioni miqësor për Fëmijët:
www.unicef.org/voy/media/rights_leafet.pdf

■ Kërkoni për UNCRC në gjuhën tuaj në adresën:
www.unicef.org/voy/explore/rights/eplore_2781.html

Unicef: Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët

■ www.unicef.org

Zëri i të Rinjve

■ www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_155.html

■ www.unicef.org/protection/fles/Parental_Care.pdf

Udhëzimet e UN mbi Kujdesin Alternativ të Fëmijëve

■ www.crin.org/docs/DRAFT_UN_Guidelines.pdf

Të ecim përpara: Implementimi i Udhëzimeve për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve

■ [http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_\(English\)_FINAL_22_02_13.pdf](http://www.unicef.org/ceecis/UN_Handbook_(English)_FINAL_22_02_13.pdf)

SOS FSHATRAT E FËMIJËVE NDËRKOMBËTARË

SOS Fshatrat e Fëmijëve

■ www.sos-childrensvillages.org

Jashtë Kujdesit

■ <http://www.york.ac.uk/inst/spru/pubs/pdf/ageing.pdf>

Fushata “Unë Vlej”

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/child-care/quality-in-care/advocating-quality-care/imatter>

Artikujt përmbledhës “Unë vlej”

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/4d9fb60-81a8-4822-91f2-389c1454db93/091015-Briefing-Paper-web.pdf?ext=.pdf>

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/a682ba24-bb0d-4031-a20a-e23955d9d14/1005-Briefing-Paper-2-EN.pdf?ext=.pdf>

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/c11d211e-8dd1-4953-8369-8297adbdc6c3/1106-BriefingPaper3-EN.pdf?ext=.pdf>

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/46ce2409-48e3-4216-bd6b-4c729576d436/BriefingPaper4-WEB.pdf?ext=.pdf>

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/1d310514-d9c6-48af-a9d01c4e7777d0c/BriefingPaper5-WEB.pdf?ext=.pdf>

Kërkimi mes bashkëmoshatarëve

■ <http://resources.leavingcare.org/uploads/4930033912d6945c6145340f3d6056bb.pdf>

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/child-care/quality-in-care/leaving-care-good-practice>

Fushata “Kujdesu për mua”

■ <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/child-care/quality-in-care/advocating-quality-care/care-for-me>

TË TJERA

Standartet e Cilësisë për Fëmijët (Q4C)

■ www.quality4children.info

■ 26 versione gjuhësh:
www.quality4children.info/content/cms/id,89,nodeid,31,_country,at,_language,en.html

Fuqia për të Rinjtë

■ www.power4youth.eu

Rrjeti European i Avokatëve të Popullit për Fëmijët

■ <http://crin.org/enoc/members/index.asp>

Rrjeti Social European

■ Të rinjtë vulnerabël në Raportin e Tranzicionit - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=340>

■ Raporti i Grupit të Punës së Shëndetit Mendor - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=39>

■ Thyerja e Ciklit të Dizavantazheve (raport mbi shërbimet sociale për fëmijët dhe familjet) - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=43>

■ Raporti i Zhvillimit të Kujdesit Komunitar - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=34>

■ Raport Studimor Shërbimet Mbështetëse të Prindërimit dhe Familjes - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=417>

■ Shërbimet e fëmijëve: Luftimit të Varfërisë, Raporti i Promovimit të mirëqënies - <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=240>

Organizata Ndërkombëtare e Kujdesit Familjar (IFCO)

■ www.ifco.info/

Federata Ndërkombëtare e Punonjësve Socialë

■ <http://ifsw.org/>

Federata Ndërkombëtare e Komuniteteve Arsimore (FICE)

■ www.fice-inter.org/

Fëmijët në Europë: Rrjeti European i Vëzhguesve Kombëtare gjatë Fëmijërisë

■ www.childoneurope.org

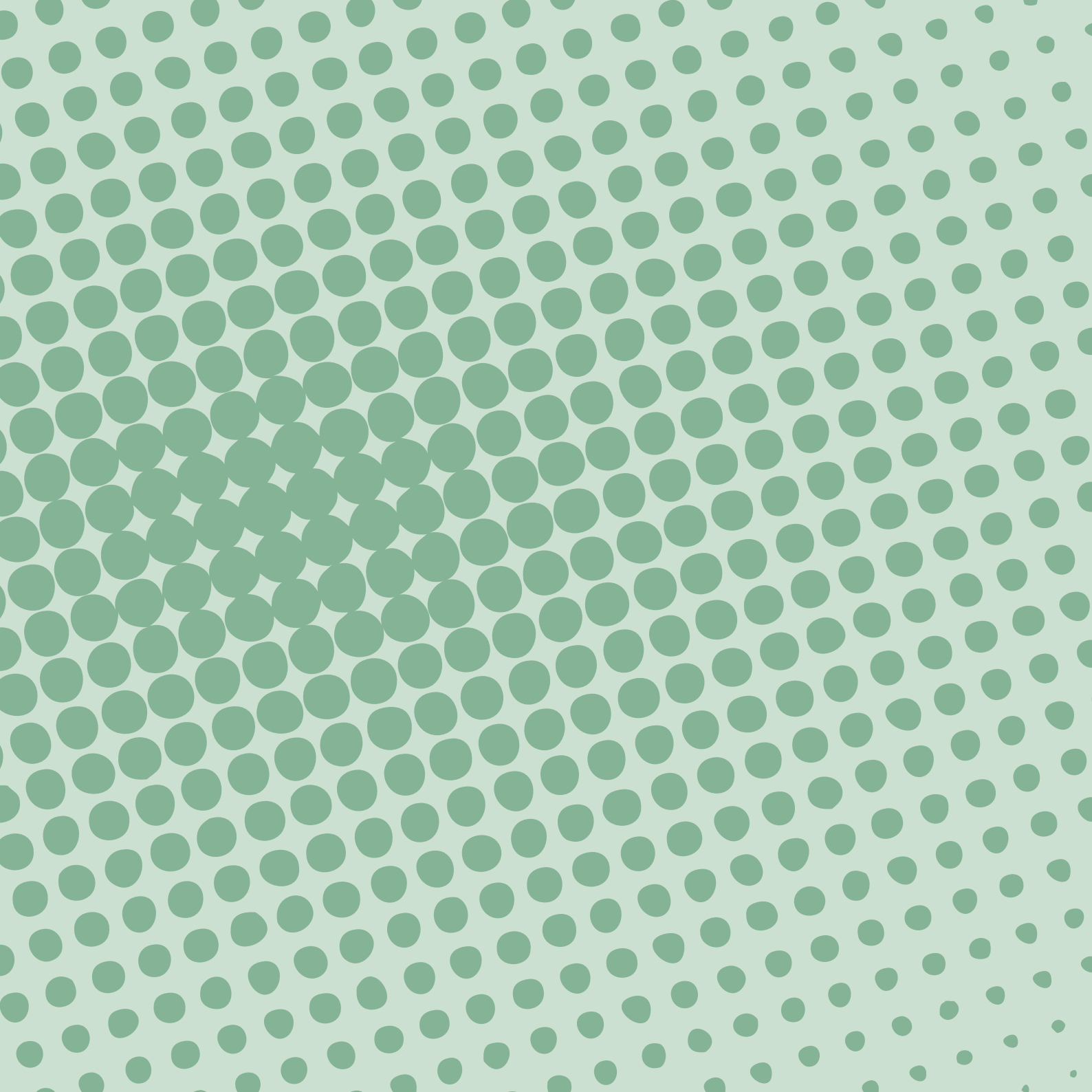
CRIN: Rrjeti i Informacionit të të Drejtave të Fëmijëve

■ www.crin.org

Rrjeti i Kujdesit më të Mirë

■ <http://crin.org/bcn/>

Ky tekst është një udhëzues informativ që i drejtohet profesionistëve të kujdesit social të cilët punojnë me fëmijët dhe të rinjtë në kujdesin alternativ. I hartuar për të plotësuar broshurën “Fëmijët dhe të rinjtë në kujdes. Njihni të drejtat tuaja!”, ky Manual ofron përjasje praktike për profesionistët e kujdesit social në punën e tyre të përditshme. Ai paraqet të drejtat e fëmijëve si të drejta të njeriut, bazuar në përkufizimin e Kombeve të Bashkuara dhe të Këshillit të Europës, si edhe në standartet e Cilësisë për Fëmijët, dhe ofron gjithashtu njohuri të dobishme për metodat dhe mjetet e disponueshme.

Profesionistët mund të përdorin këtë manual gjatë gjithë procesit të punës me fëmijët, nga momenti i marrjes së vendimit për vendosjen e fëmijës në kujdes, deri kur fëmija përgatitet të lërë kujdesin. Profesionistët mund të zgjedhin të hedhin një sy në seksione të ndryshme, ta lexojnë çdo faqe, ose ta përdorin atë si një mjet të dobishëm gjatë diskutimeve me fëmijët, në kombinim me broshurën “Njihni të drejtat tuaja!”. Shpeshherë i ilustruar me histori dhe grafikë, ky manual përmban shembuj temash dhe diskutimesh të ofruara nga profesionistët e kujdesit social, fëmijët dhe të rinjtë, avokatët e popullit dhe OJQ-të, me qëllimin e qartë për të ndihmuar të tjerët në zbatimin e një përjasjeje praktike bazuar në të drejtat e fëmijëve.

Të sigurojmë të Drejtat e Fëmijëve – Një Udhëzues për profesionistët që punojnë në kujdesin alternativ mund të shkarkohet nga www.coe.int/children adresa e internetit e programit të të drejtave të fëmijëve të Këshillit të Europës, “Të ndërtojmë një Europë me dhe për fëmijët.”

www.coe.int

Këshilli i Europës është organizata e të drejtave të njeriut. Ai përfshin 47 shtete anëtare, 28 prej të cilave janë anëtare të Bashkimit Europian. Të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Europës kanë nënshkruar Konventën Europiane mbi të Drejtat e Njeriut, një traktat i hartuar për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, demokracisë dhe rolit të ligjit. Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut mbikqyr implementimin e Konventës në shtetet anëtare.